

Skaugevekkelsen

Tracy Jane Rishton

VID vitenskapelige høgskole

Stavanger

Masteroppgave

Master i praktisk teologi

Antall ord: 21160

9. mai 2019

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til rapporten.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Mot alle forventninger, ble en kort serie med evangeliseringsmøter, som skulle holdes i 1956, i en stor og lite besøkt Høyland kirke i dagens Sandnes, til en stor vekkelse. I løpet av et godt halvår, kom tusenvis av mennesker – noen lokale og noen langveisfra – til Høyland kirke for å høre på den inviterte taleren, Johannes Skauge, og for å gi sitt liv til Jesus Kristus. Dette ble senere kjent som «Skaugevekkelsen». Informasjon fra dokumentkilder, sammen med intervjuer med gjenlevende fra vekkelsen, tegner et detaljert bilde av vekkelsesforløpet og hvordan vekkelsen påvirket enkeltmennesker og det kristne samfunnet i og rundt Sandnes.

Et viktig spørsmål er imidlertid hvilke faktorer som er nødvendige, for at slik kristen vekst i det hele tatt skal skje. Alan Hirsch har postulert seks «grunnprinsipper», som han hevder må være på plass der varig kristen vekst finner sted. Det er et slående samsvar mellom vekkelsen i Høyland og disse prinsippene, men også noen ulikheter i fokus og uttrykk, som kaster lys over det norske kirkelandskapet.

Innholdsfortegnelse

Innledning	1
- Mål og problemstilling	2
Teorigrunnlaget	
- <i>The forgotten ways</i>	3
- Vekkelse	13
Metode	
- Tilnærming	15
- Den empiriske informasjon	16
Skaugevekkelsen	
- en kort skildring	19
- i lys av <i>The forgotten ways</i>	
- radiopreken	31
- øvrige empiri	33
- etter vekkingen	59
Konklusjon	67
Bibliografi	70

Innledning

Høsten 1956 ble det arrangert en «møteuke» i Sandnes som en del av en større kristen aksjon på Nord-Jæren. Møteuken – et tradisjonelt bedehusbegrep for en rekke kristelige evangeliseringsmøter – var i dette tilfelle en organisasjonsbasert lekbevegelse i samarbeid mellom de frikirkelige menigheter og grupper og den lokale kirken. Misjonssekretær Johannes Skauge fra NMS ble engasjert som taler. Som vi skal se senere, var han egentlig lite optimistisk i forhold til at disse møtene skulle gi noe vesentlig oppmøte, for ikke å si resultater. Mot alle forventninger, varte «møteuken» i vel et halvt år. Dag etter dag ble den store Høyland kirke fylt til langt over sin kapasitet; politiet måtte komme for å håndtere folkemengden og trafikken utenfor, hundrevis av mennesker ble omvendt¹ og et kristent samfunn ble bygd opp, som over 60 år senere fremdeles setter sine spor i kristenlivet i Sandnes. På folkemunne er dette kjent som «Høylandvekkelsen» eller «Skaugevekkelsen». Vi har valgt «Skaugevekkelsen» som betegnelse her.

Svært lite er tidligere blitt skrevet offentlig om Skaugevekkelsen.² Den ble så vidt nevnt i et historiehefte om Sandnes Indremisjon³ og oppsummert i 150 års jubileumsboka for Høyland kirke,⁴ men det finnes ingen detaljert beskrivelse av hendelsene. Siden mye kunnskap om vekkelsen finnes kun som minner blant de som opplevde den, og til og med de som den gang var ungdom nå er i 80-årene, virker det viktig å dokumentere og beskrive Skaugevekkelsen, og samtidig å evaluere den fra et teologisk standpunkt.

---

1 «Omvendelse» defineres som følgende: «This is the act of turning by the individual. It represents a complete turnaround rather than a minor course correction; a turning away from sin to salvation and service in Christ. As an initial act it is a once-for-all, unrepeatable experience» (Gibbs, *I believe*, 145).

2 Vi definerer vekkelsesbegrepet under egen overskrift senere.

3 Helgeland & Orstad, *Sandnes Indremisjon*, 6

4 *Høyland kyrkje 150 år*, 33-34

Mål og problemstilling

Mye av litteraturen rundt kristen vekst og kirkevekst avgrenser seg enten til beskrivelser av enkelte historiske begivenheter (for eksempel, tidligere vekkelser) eller til teori rundt menighetsbygging, der målet er å utvikle én bestemt menighet eller kirkesamfunn. Som vi skal se i «en kort skildring», var Skaugevekkelsen bevisst tverrkirkelig og hadde en varig effekt. Den australske teologen Alan Hirsch, som i skrivende stund underviser i USA, presenterer en enhetlig teori om kristen vekst i sin bok *The Forgotten Ways*.⁵ Her formulerer han seks «grunnprinsipper» som skal være «ureduserbare elementer ... som er felles til enhver Jesus-bevegelse som har opplevd eksponentiell vekst og som har forvandlet samfunnet».⁶

Målet for dette prosjektet er altså todelt: først å kartlegge og beskrive Skaugevekkelsen som historisk og kulturell begivenhet – spesielt hvordan og hvorfor vekkelsen skjedde, og hvilken effekt den hadde på individer og miljøet – før så å vurdere den i lys av Alan Hirschs teori om kristen vekst; altså å undersøke om Hirschs seks grunnprinsipper gjenspeiler det som skjedde i Skaugevekkelsen.

Først ser vi nærmere på Hirschs teori og på hva som menes med vekkelse. Deretter redegjøres det for tilnærmingen og for de empiriske kildene som blir brukt. Hoveddelen av arbeidet fokuserer på selve Skaugevekkelsen. Siden så mye tidligere ukjent historisk informasjon er blitt funnet i forskningen for dette prosjektet, har det vært hensiktsmessig å sette anvendelsen av Hirschs prinsipper i en konkret sammenheng, ved å begynne denne delen med en historisk skildring av hendelsesforløpet. Deretter trekkes linjer mellom en rekke empiri og Hirschs teori, før vi kommer til noen konklusjoner.

---

5 Hirsch, *The Forgotten Ways*. Se litteraturlisten. Når ikke annet blir anført, viser «Hirsch» i fotnoter til denne boka.

6 Hirsch, 12-13.

Teorigrunnlaget

The Forgotten Ways

Hirschs bok forsøker å identifisere brede konsepter og prinsipper som har ført til kirkevekst og som skal være nødvendige for at slik vekst skal skje. Argumentet bygger på historiske eksempler av situasjoner der kirken har opplevd eksponentiell vekst, slik som urkirken og kirken i det kommunistiske Kina. Hirsch presenterer to alternative modeller for kirkens evangeliseringsarbeid: enten en «misjonal» kirke som engasjerer samfunnets egen kultur eller en «tiltrekningskirke», som forventer at folk kommer til kirken og adapterer seg til kirkens kultur. Dette relaterer han til to ulike læringsfilosofier: henholdsvis en «hebraisk» filosofi, om at vi lærer gjennom å erfare realiteten og justerer vår teoretisk forståelse deretter, og en «gresk» filosofi, om at vi lærer gjennom teori, for så å justere realitetsforståelsen deretter. Hirsch hevder at en «tiltrekningskirke» er en form for forbrukersamfunn som «erstatte misjon med underholdning». ⁷ Hvis kirken skal være attraktiv for å trekke folk til seg, gjennom kirkehusets utvendige arkitektur, innvendige møblering, gode kirkekaffe eller til og med på grunn av en liturgisk stil og musikk – som alle er positive aspekter i seg selv – så er det tegn på en implisitt «servicekontrakt», som da må opprettholdes, noe som distraherer fra og hindrer kirkens egentlige misjonale oppgave, og dermed hindrer varig vekst. Det er her viktig å understreke at det ikke er bare Hirsch som uttrykker slike bekymringer. For eksempel, en tysk teolog skriver: «the problem with [økende fokus på organisasjon] is that the church ... has increasingly developed into a service provider». ⁸ Også f.eks. Heidi Leganger-Krogstad skriver, med utgangspunkt i teorier av Norma Cook Everist, om at «Kirken må ut og invitere til samtalegrupper på arbeidsplasser og i idrettslag, etablere kvinnegrupper

---

⁷ Hirsch, 34

⁸ Karle, 5

og interessegrupper der folk har sitt hverdagsvirke. ... 'Kom til oss – på eget initiativ – når du trenger det' – er vel dessverre en meget utbredt holdning i menighetsarbeidet».⁹

Fundamentalt i Hirschs argumentasjon er, at «bevegelsen som Jesus stiftet var en organisk folkebevegelse: det var aldri meningen at det skulle være en religiøs institusjon».¹⁰ Skriftene (både det GT og det NT) poengterer det personlige i Guds forhold til sitt folk, og gir stadige varsler mot å systematisere og ritualisere religion og konsentrere åndelig makt hos noen få individer eller institusjoner.

For Hirsch, kom kirkens vendepunkt med Konstantin, som på 300-tallet innførte en institusjonalisering av kirkens strukturer og læremåte, som over tid har ført til at kirken er blitt til et teoribasert konsept, noe som blir «utført» av de profesjonelle (prestene) som dirigerer på grunnlag av teoretisk kunnskap, mens folket i stor grad kommer og bare ser på. Urkirken derimot, ble drevet av energien og potensialet, som ligger i de troende og deres gaver (en «hebraisk» modell); den institusjonaliserte kirken mister dette, mens dens greske teoretiske grunnlag ikke var tilstrekkelig for å skape endring eller vekst. Urkirken var en «bevegelse», mens den institusjonaliserte kirken er statisk. Da Mao Tse-tung overtok makten i kommunist Kina ble kirken – som den gang hadde ca. 2 millioner medlemmer – forbudt. Den ble fratatt alle bygninger og institusjonelle ressurser, kirkelederne ble drept, alle utenlandske misjonærer sendt ut, møter ble forbudt og det ble satt i gang en storstilt forfølgelse av kristne. Den kristne kirke, i likhet med Urkirken, måtte bli til en «undergrunnsbevegelse», utformet og utviklet av medlemmenes ulike gavene. Det skulle gå tretti år før vestlige kristne igjen fikk kontakt med de kristne i Kina. I den tiden hadde kirken vokst fra ca. 2 millioner til 60 millioner

---

9 Birkedal *et.al.*, *Menighetsutvikling i folkekirken*, 74-75

10 Hirsch, 48

medlemmer; dette tallet har doblet seg igjen i de påfølgende 30 årene.¹¹ Hirsch henviser til en rekke andre bevegelser, slik som Metodistkirken. I løpet av de 75 år fra bevegelsens begynnelse og frem til 1850, vokste Metodistkirken fra under 2% til 34% av den amerikanske befolkningen. I 1850 innførte Metodistkirken for første gang et utdannet presteskap, og like etterpå avskaffet de kravet, om at lekfolket måtte møte og studere regelmessig; medlemskapet har krympet stadig siden dette og er nå tilbake på ca. 3%.

Poenget her er ikke, at prester per definisjon er en ulempe for kirken, men at, som Sigbjørn Apeland skriver, «Lukka diskurser er forvalta av eksperter, og diskursane er meir lukka dess meir spesialisert ekspertise som trengs for å delta»;¹² og når kristen tro blir til en lukket diskurs som blir forvaltet av eksperter, blir den ikke videreformidlet fra person til person.

Den konstantinske arven er et omdiskutert emne i moderne teologi, med mange som mener at vi «befinner oss i den andre enden av det konstantinske prosjektet».¹³ Alfsvåg poengterer at «Det er ulike måter å forholde seg til denne utviklingen på»;¹⁴ enten å «prøve å tviholde på de siste rester av folkekirkelig konstantinisme» eller å «rendyrke det kristne evangeliums radikale krav til tro og etterfølgelse», der «begge strategier har ... noe for seg».¹⁵

Hirsch analyserer historiene gjennom en rekke verktøy fra teologisk refleksjon til kaosteori, for å lage sin hovedteori, som forklarer hva som karakteriserte Urkirken (og andre kirker i stor vekst); hva slags ånd de hadde, som la til rette for denne store veksten.

---

11 Hirsch, 5-6

12 Apeland, «Frå ekspertvelde til lokalt ordskifte?», 68

13 Alfsvåg, «Folkekirken og den konstantinske arven», 187

14 *Ibid*, 193

15 *Ibid*

Han formulerer konklusjonen gjennom en metafor: «Misjonal DNA», noe som har samme funksjon som DNA utgjør for biologiske systemer – altså, en form for genetisk kode som legger til rette for vekst, men også bevarer vesentlig informasjon fra originalen. Hoveddelen av boka legger ut seks hovedprinsipper som Hirsch hevder alle må være til stede for at DNA-et skal fungere – i tillegg til at disse seks hovedprinsippene må samles og formidles av Den hellige Ånd. Bokas tese tilsier at dette «DNA», med alle de seks elementene, kan finnes i absolutt alle situasjoner der kirken har opplevd stor og varig vekst, men er gjemt og glemt i den institusjonaliserte kirken (derfra bokens tittel, *The Forgotten Ways*). Disse seks prinsippene beskrives hver for seg under.

Hirschs tilnærming har noen naturlige svakheter. Den største av disse er, at de prinsippene Hirsch trekker fra sin analyse som karakteristisk for den historiske veksten blir da også presentert som nødvendige faktorer for fremtidig kirkevekst. Med andre ord, argumenterer Hirsch for at kirken eller kristne bevegelser i fremtiden vil vokse eller krympe er avhengig av hvorvidt disse følger de prinsippene han beskriver – noe som ikke kan være mer enn et indisium, og som ikke tar høyde for at eksterne omstendigheter ved samfunnet i f.eks. det kommunistiske Kina eller i urkirken, kan ha påvirket veksten på måter som ikke kan gjenskapes i dagens vestlige kirke. På samme måte, selv om Hirsch på en slående måte kartlegger den store veksten i Metodistkirken frem til introduksjonen av et profesjonelt presteskap i 1850, og den påfølgende reduksjon omtrent tilbake til startnivået, stiller han ikke spørsmål til om det kan være andre årsaker til dette.

Ikke alle teologer er enige om at en institusjonalisert kirke og kirkepraksis nødvendigvis er en onde. Botvar og Henriksen, for eksempel, kobler tanken om at «tradisjonelle

former for religion har kommet i utakt med samfunnsutviklingen»¹⁶ med økende nyreligiøsitet, der det er:

ikke overraskende at institusjonelt forankrede former for religiøs autoritet og religiøse praksiser svekkes til fordel for en mer utprøvende, eksperimenterende og individuelt utformede former [*sic*] for religiøsitet. Vi får en overgang fra religion som er forankret i noe «utenfor» individet som «autoriserer» dets erfaringer, til religionsformer der individet er sin egen religiøse autoritet.¹⁷

Vår analyse forsøker imidlertid kun å identifisere om Hirschs seks grunnprinsipper gjenspeiler det som skjedde i Skaugevekkelsen. Vi tar dermed ikke stilling til om vekkelse og kirkevekst nødvendigvis er avhengig av disse prinsippene, og vi etterprøver ikke Hirschs analyse eller argumentasjon. Her forsker vi kun på eventuell korrelasjon i dette tilfelle; å treffe bredere og mer generelle konklusjoner hører til et eventuelt fremtidig arbeid.

I Hirschs teori skal de seks grunnprinsippene være gjensidig avhengige – altså, alle må være til stede, og alle forsterker hverandre – og alle må forankres i og implementeres gjennom Den hellige Ånd. Disse seks grunnprinsippene er:

1. Jesus er Herre.

Dette er et enkelt budskap som plasserer Jesus sentralt i den kristne forståelsen. Det tilsvarer det jødiske trosfundamentet *Shema* («Hør, Israel») (5. Mos 6, 4-9), der Gud har førsteplass i alle aspekter ved livet. Det gjøres altså ingen forskjell mellom det hellige og det hverdagslige; Gud står sentralt i alt. Skriftene (Torah) «utdanner oss i guddommelighet».¹⁸ Ingen kommer til Faderen utenom ham. Kristendom er altså en

---

16 Pål Ketil Botvar og Jan-Olav Henriksen, under overskriften «Nye former for religion utfordrer gamle» i kapittel 4 («Mot en alternativreligiøs revolusjon?») i Botvar og Schmidt, *Religion i dagens Norge*, 60

17 *Ibid*, 61-62

18 Hirsch, 98

messiansk bevegelse, som søker en genuin innlevelse i Jesu liv, spiritualitet, lære og misjon.

Når alt kommer til alt, når en bevegelse blir truet og må fokusere på det sentrale, blir det mindre diskusjon om kirkelig praksis eller teologisk teori: oppmerksomheten blir rettet mot kilden til vår tro – Jesus Kristus. En enkel Jesus-tro er både standhaftig og samtidig lett å kommunisere, noe som øker potensialet for vekst og misjon.

Prinsippet om at «Herren er vår Gud, Herren er én. Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din makt» (5. Mos 6, 4-5) var revolusjonær i datidens polyteistiske samfunn, men er like slående i sine konsekvenser i vår tid, der «religion» må kjempe om oppmerksomheten mot mange andre retninger og tankesett. Det er ikke så mye en ontologisk definisjon, så vel som et kall inn i en pakt. Hirsch påpeker at loven er ikke presentert på en logisk og systematisert måte, men hopper mellom det religiøse og det hverdagslige, mellom stort og smått; og dette minner oss om at alle aspekter ved livet hører Herren til – ingen ting er for trivielt eller for stort. Og Gud viser seg for oss, møter oss, gjennom personen Jesus; vi skal betrakte og definere alt gjennom Jesus Kristus. Jesus må stå sentralt i enhver kristen bevegelse.

Bosch påpeker også at det ligger en slik bevegelse fra Gud og Jesus, ut gjennom kirken i Barths «classical doctrine on the *missio Dei* as God the Father sending his Son, and God the Father and the Son sending the Spirit was expanded to include yet another “movement”: Father, Son and Holy Spirit sending the church into the world».¹⁹

---

19 Bosch, 390

2. Skape disipler.

Om vi aksepterer at Jesus må være herre over alle aspekter ved livet, må vi da være disipler – å være disippel betyr å være lik mesteren. Jesu strategi var å bruke disipler til å spre budskapet, og kirkens primære funksjon er fremdeles å trekke folk til Jesus og gjøre dem Jesus lik.

Det er kirkesamfunn og bevegelser som fokuserer på disippelskap som vokser. Som nevnt over, økte metodistbevegelsen fenomenalt, så lenge den var basert på en stor og personlig innsats fra medlemmene; så snart kravene til medlemmene ble redusert, begynte den å dale. Urkirken var basert på en katekisme, slik at medlemskap var avhengig av at individet kunne demonstrere at de hadde tatt dette til seg (urkirken var altså ikke «søkervennlig»!) Det er derimot lett for kirken å bli «forbrukerstyrt» og tilby religiøse produkter og tjenester som er laget «utenfra» og servert til medlemmene uten å stille personlige krav. I vår tid er en slik forbrukermentalitet en større trussel mot kristendom enn alle andre religioner, fordi den tilbyr *identitet, formål, betydning* og *samfunn*.

Når Jesus er et bilde av det perfekte menneske, så må vi og alle kristne bli lik ham og uttrykke ham gjennom våre liv. Hvordan skal dette kommuniseres, formidles og implementeres i samfunnet? Det hebraiske konseptet som vi møter i Urkirken tar utgangspunkt i det levde livet (konkret forhold, livsvisdom, å innrette seg etter personen Jesus), der alle ulike aspekter ved livet (fysisk så vel som filosofisk) er like mye en del av gudsforholdet. I kirken etter Konstantin ble disse derimot erstattet av et hellenistisk kunnskapsbilde som tar utgangspunkt i konsepter, filosofiske ideer og former. Sistnevnte betyr at en person gis informasjon eller må lære teori, i forventning om at dette vil

påvirke individets oppførsel og væremåte. Hirsch hevder, at det er vanskelig å tenke oss inn i en ny handlemåte; vi må handle inn i en ny tenkemåte.²⁰

3. Misjon - inkarnasjon

Vi kan forstå hvem Gud er, ved å se Jesus. Denne åpenbaringen innebærer også at Gud er kommet til oss (inkarnasjon), i vår situasjon. Når vi da er sendt ut for å kommunisere dette til andre er vi «sendt ut til folket», inn i folkets situasjon. Misjon er altså ikke å «dra folket inn til oss». Jesus var synderens venn, som festet og omgikk vanlige folk på deres premisser, samtidig med å proklamere Guds budskap til dem. Hirsch setter det på spissen ved å tegne et bilde av en mann langt ute i bushen, kledd i en drakt fra middelalderen, som ber urfolkene inn i en gotisk bygning for å tilbe Gud på en måte som knapt nok er forståelig for profesjonelle teologer; og stiller spørsmålet om ikke dette i grunn er tenkemåten bak den etablerte kirken, selv om vi er så vant med tilnærmingen at vi ikke ser problemet.²¹

Bosch uttrykker det kontekstuelle i misjon på en mer tradisjonell måte når han observerer at «from the very beginning, the missionary message of the Christian church incarnated itself into the life and world of those who had embraced it».²²

4. Liminalitet og Communitas

Liminalitet betyr det utsatte stadium i en overgang, mens en endringsprosess finner sted. Et eksempel kunne være adolescens, der en person ikke lengre er barn, men ikke fullt ut er blitt voksen, og er dermed i en utsatt og forvirrende periode mens de forsøker å forstå hvem de nå er og blir. «Mellom-klasse»-samfunnet fokuserer veldig på sikkerhet og stabilitet, og når dette blandes med forbrukersamfunnet oppstår et fokus på det

---

20 Hirsch, 130

21 Hirsch, 148

22 Bosch, 421

behagelige og lettvinne. Det er derimot gjennom liminalitetens krise at vi blir utfordret til endring; når vi er ute av komfortsonen, at vi legger om prioritettene. «Alle» oppdagelser kommer gjennom en usikker eller vanskelig reise. Hirsch nevner en rekke svært ulike historier om identitet som er oppdaget gjennom liminalitet, f.eks. Abraham, filmen «Finding Nemo», Wizard of Oz, osv. Folk som får en felles opplevelse av slike kriser vil få en sterk forbindelse og gruppetilhørighet («communitas»). Kirker som trekker seg tilbake fra liminale opplevelser, og som blir opptatt med eget referansepunkt og med vedlikehold av egen institusjon, mister det misjonale fokuset.

5. APEST-kultur

Efeserbrevet 4, 11-12 nevner fem funksjoner (apostler, profeter, evangelister, hyrder og lærere)²³, som vil «utruste de hellige til tjeneste så Kristi kropp bygges opp». Motpolen til denne kulturen, sier Hirsch, er et samfunn der alle folk er regnet som kristne, døpt ved fødsel, og som derfor kun trenger en profesjonell pastor. Kirken i et slikt samfunn er per definisjon ikke-misjonar (fordi det uansett ikke finnes noen som står «utenfor»). Enhver misjonsbevegelse trenger alle disse fem funksjonene, ikke bare for å være bibelsk, men også for å være effektiv, siden det er apostler, profeter og evangelister som hovedsakelig er opptatt av misjon overfor de som står utenfor. Hyrder og lærere er nødvendig for en kirke, men deres fokus ligger naturligvis på de eksisterende medlemmer. Der en kirke ledes utelukkende på premisset til hyrder og lærere sier det selv, at organisasjonsstrukturen er fundamentalt statisk orientert.

---

²³ På engelsk, apostles, prophets, evangelists, shepherds and teachers; derved APEST. Vi velger her å bruke det engelske akronymet, og ikke oversette det til norsk (APEHL) .

6. Organiske systemer

Det er allerede påpekt at kirken som en «institusjon» er noe statisk – bygninger, budsjett, organisasjon – mens misjon krever «bevegelse» som er et mer flytende konsept. Kirken trenger naturligvis systemer og strukturer, men i forhold til kirkens egentlige funksjon må disse ha status kun som verktøy, ikke som et mål. Alle organisasjoner må nødvendigvis beskytte sitt eget formål, og dette innebærer å bevare et *status quo* og motstå endring. Men misjon og vekst er former for endring. Langsiktig vekst kan bare skje på samme måte som et virus; noe som gjenskaper seg selv og dermed vokser på en organisk måte.

Hirsch argumenterer altså ikke for, at det er umulig for en enkel kirke å eksistere, eller til og med å øke sitt medlemskap, uten at disse seks prinsippene er til stede, men at langsiktig og bærekraftig eksponentiell vekst er avhengig av disse faktorene.

Hirsch er ikke alene om å formulere en rekke betingelse for misjon. Også biskopen og teologen Graham Cray legger ut en tilsvarende liste, som har svært mye i felles med

Hirsch:²⁴

- A missionary Church is focussed on the Trinity
- A missionary Church is incarnational
- A missionary Church is transformational
- A missionary Church makes disciples
- A missionary Church is relational

---

24 Cray, «Focusing church life on a theology of mission»

Vekkelse

Før vi kan sammenligne Skaugevekkelsen med prinsippene til Hirsch, må vi definere hva vi mener med «vekkelse». Dette er ingen enkel oppgave; at svært lite faglig litteratur er blitt skrevet om dette er lite overraskende, gitt at det har vært en god del uenighet blant teologer i forhold til hva en kristen «vekkelse» innebærer. Vi forstår «vekkelses»-begrepet som en endringsprosess, ikke en organisatorisk begivenhet, som dermed vurderes ut fra synlige effekter («åndelige frukter»), ikke ut fra antall møter. Utover dette, foreslår Nigel Scotland som en overordnet definisjon at en kristen vekkelse er «en mektig forsterkning av Guds frelsearbeid i og gjennom hans folk» og at dette innebærer en rekke elementer.²⁵ Det første elementet er, at vekkelsen må være Guds arbeid og ikke et menneskelig konstrukt, noe som innebærer at selv om det ligger både bønn og forberedelse bak vekkelsen, blir det ofte et element av overraskelse i forhold til vekkelsens omfang eller art. Det andre elementet er at vekkelsen ikke må vise karakteristikk, som ikke er forenelig med Det nye testamentet. For det tredje, må vekkelsen ha et synlig fornyelseseffekt i den kristne kirke eller samfunn, for eksempel ved at folk fortsetter å komme sammen for å studere Guds ord og lovprise Gud (f.eks. gjennom fornyet salmesang). Det fjerde tegnet er, at en vekkelse må ha en varig effekt. Altså, selv om selve vekkelsen blir selvsagt tidsavgrenset, vil effekten den har hatt på individer og kirken vare i lang tid og påvirke samfunnet ellers. Det femte er, at vekkelsen må øke folks ærefrykt for kunnskap om og lovprisning av Jesus Kristus; den Hellige Ånd vil alltid fylle hjerter med en sterk bevissthet om Guds nærvær. Det sjette elementet er, at vekkelsen må være et resultat av mekanismer som er i tråd med bibelen (bl.a. bønn og forkynnelse), og ikke ta utgangspunkt i verdslige belønning, markedsføring, psykologiske teknikker osv. Vekkelsen må også vise, ikke bare åndelige gaver, men spesielt åndelige frukter («På fruktene skal dere kjenne dem» (Matt 7,16)). En vekkelse

---

25 Scotland, «Towards a biblical understanding and assessment of revival».

vil svært ofte – men ikke nødvendigvis – innebære svært mange nye kristne (slik som var tilfelle f.eks. i Ap. Gj. 8,6-8; 11,24 og 13,49) og at disse nye kristne blir varig bevart i troen. Det niende og siste elementet i Scotlands analyse er, at vekkelsen må føre til en endring i samfunnet der den finner sted.

Siden en vekkelse må forstås som en prosess som fører til langsiktige endringer blant mennesker, står narrativ empiri sentralt i denne beskrivelse av Skaugevekkelsen; dokumentkilder blir brukt hovedsakelig for å støtte påstander og bekrefte historiske detaljer.

Metode

Tilnærming

En stor del av arbeidet består av å utforske, kartlegge og beskrivelse hendelser som lever i folks minne, men som stort sett ikke tidligere er blitt beskrevet skriftlig. Informasjonen, som er beskrevet under i mer dybde, kommer fra: (a) personlige informanter, (b) Skauges egne brev som beskriver hendelsene, (c) andre samtidsbeskrivelser, slik som avisartikler, og (d) statistiske og offentlige dokumenter, slik som kirkelige protokoller. Dette er altså et empirisk arbeid, der det er fortellingen, slik den fremstår av informantene og andre kilder, som er gjenstand for forskningen og som legger premissene for struktur og presentasjon.

Hirschs tese er at seks ureduserbare elementer må være til stede i alle bevegelser, som skal gi substantiv og varig kristen vekst. Når vi så skal vurdere det empiriske grunnlaget i lys av Hirschs teori om kristen vekst, skal vi ikke problematisere eller forsøke å bevise påstanden om, at disse seks elementene *må* være til stede, men vi skal prøve Skaugevekkelsen opp mot teorien, ved å undersøke om alle de seks elementene finnes der, i samsvar med teorien. For å gjøre dette, bruker vi de samme metoder som Hirsch bruker for å kontrollere mot sine cases (urkirken og den kinesiske kirken i 20. århundre).²⁶ Vi følger således Hirschs struktur og organiserer det empiriske materialet i seks deler som samsvarer hans seks grunnprinsipper.

---

26 Hirsch, 13

Den empiriske informasjonen:

Dybdeintervjuene

Dybdeintervjuene skaper en situasjon der mennesker som opplevde Skaugevekkelsen kan presentere sine minner i en ganske fri samtale, som allikevel tar opp noen spesifikke forhåndsdefinerte temaer. Disse blir innledet som åpne spørsmål, noe som legger til rette for et fenomenologisk perspektiv, der informantene kan gå i dybden på aspekter som de ønsker å fokusere på, og for å reflektere over egne erfaringer. I og med at informantene dermed presenterer sin egne virkelighetsforståelse på bakgrunn av egne erfaringer kan nok intervjuene hver for seg betraktes i et sosialkonstruksjonistisk perspektiv, men når en mengde intervjuer blir sammenlignet tematisk, vil dette kunne betraktes som en kilde både til faktiske historiske opplysninger og til en kvalitativ analyse, der en søker etter bestemte kjennetegn i materialet.

Utvalget av informanter er på ingen måte tilfeldig eller representativt for samfunn som helhet. Samtlige informantene har deltatt i vekkelsen (bortsett fra én som kun senere arbeidet i samme menighet og dermed fikk erfare ettervirkningene av vekkelsen) og identifiser seg fortsatt med den i den grad at de er lett å identifisere innenfor det lokale kristne miljøet. Med andre ord, deler informantene en rekke fellestrekk: (a) alle (uansett sitt trosmessige utgangspunkt) identifiserte seg som kristen etter vekkelsen, og gjør det fremdeles, (b) alle bor fremdeles i Sandnes eller nærområdet, og (c) alle var og er fremdeles involvert i det lokale kristne miljøet. I tillegg ble potensielle informanter identifisert og spurt direkte av undertegnede, som kjenner mange av dem personlig på grunn av egen deltagelse i det samme miljøet – noe som potensielt kan gi utslag i empiriene. Alle potensielle informanter som ble spurt, aksepterte invitasjonen. De ble informert om, at deltakelsen var frivillig og at intervjuet ville bli tatt opp, transkribert og

brukt i anonymisert form i oppgave og eventuelt publikasjon. Alle har gitt samtykke til dette.

At forfatteren er en del av samme miljøet som informantene er positivt i forhold til å identifisere og få god kontakt med de få gjenlevende, som fremdeles kan gi informasjon om vekkelsen. Med en slik fordel følger et ytterlige ansvar for å sikre at individer ikke føler seg forpliktet til å «hjelp en venn med dette» eller vektlegger aspekter eller argumenter som de vet er i samsvar med mine personlige standpunkter eller meninger. Begge poeng ble diskutert med potensielle informanter.

Navnene til informantene er her byttet ut med en kode, der mennene blir kalt for M1, M2 osv. og kvinnene for K1, K2 osv. Kodene hører konsekvent til de samme individer (altså, koden M1 representerer samme mann gjennom hele arbeidet).

For noen av intervjuene ble to eller tre personer samlet til en gruppesamtale. Dette var spesielt nyttig fordi de stilte hverandre spørsmål, inspirerte hverandre til nye erindringer og hjalp hverandre til å huske detaljer.

Intervjuene er så langt som mulig transkribert fullstendig og ordrett. Det finnes selvsagt ingen objektiv måte å gjengi skriftlig, alt som blir sagt og ment i en samtale. Folk snakker ikke i regelmessige avsnitt og setninger, men kommuniserer gjerne gjennom visuelle ledetråder og stemning, som naturligvis går tapt i transkripsjon. Teksten er ukorrigert (den er ofte ugrammatisk eller usammenhengende) og dialektuttrykk er ikke normaliserte, men kan være nedtegnet med en stavemåte som nærmer seg bokmålnormer.

Det er over 60 år siden vekkelsen. Informantene er blitt gamle og enkelte fant det vanskelig å huske detaljer. Av denne grunn ble det brukt en enkel og fleksibel intervjuguide som tillot informantene å snakke om de aspektene som de husket best og som hadde gjort største inntrykk på dem personlig.

Skauges brev

Skauge skrev mange brev til kolleger og venner. Disse inneholder nyheter og kommentarer, om mange ulike aspekter ved hans arbeid, blant annet om vekkelsen. Gjennom brevene ser vi blant annet en progresjon fra å beskrive litt negative tanker om en møteuke som han ikke hadde store forhåpninger for, til undring over det store utfallet, som ble over all forventninger. Brevene gir både historisk informasjon, innsikt i organisatoriske og personlige forhold, og ikke minst stor innsikt i Skauges egne tanker og holdninger. Brevene er oppbevart i NMS-arkivet i Stavanger.

Eksterne beskrivelser

Avisartikler, reklamer og lignende gir både historisk informasjon og et eksternt perspektiv i forhold til hendelsene.

Statistiske og offentlige dokumenter

Kirkebøker, kirkelige protokoller, dokumenter fra menighetsrådet, bispedømmekontoret og andre offentlige kilder gir både historisk informasjon og et eksternt perspektiv i forhold til hendelsene.

Skaugevekkelsen

Skaugevekkelsen – en kort skildring

«Under aksjonsuken her i Stavanger ble jeg plassert i Høyland kirke, du vet den store kirken 2km. ovenfor Sandnes som har vært avfolket i de senere år, så jeg grudde meg unektelig til å stå der en uke».²⁷ Slik skriver den 57-år gammel NMS Misjonssekretær Johannes Skauge til en misjonær i Kamerun.

Skauge refererer her til en evangelisk aksjonsuke som ble holdt i Stavanger og Jæren i midten av oktober 1956. Aksjonen var en lekbevegelse med utspring i organisasjonene.²⁸ I Sandnes var det et grundig forarbeid. Informant M1 forteller:

det var ei bønnegruppe som ble startet opp for de skulle ha ei møteuke, de satsa på to uker ... Kem som var med, det var liksom litt ... skal me sei mer voksne folk i den bønnegruppe og så jeg tror ikkje de var i kirken, de var i private hus. De gikk rundt og hadde ... bønnemøter for dette som skulle da bli en fjortendagers møteuke i Høyland kirke ... Eg tro det var sann seks, sju stykker ... med i den gruppe.

En annen informant (K1) var usikker på hvor lenge disse forberedende møtene hadde pågått, men hadde hørt at det var en vesentlig periode:

K1:   lange tider før så hadde de bønnemøter og skulle be om vekkelse.

Jeg: Hvor lang tid tenker du?

K1:   Det vet jeg ikkje helt.

---

27 Skauge brev VID-MDA-A-1045-756-8, 7. november 1956

28 Sangheftet «Syng evangeliet om Jesus» ble trykt opp spesielt for møtene, og i følge baksiden av Sandnes-utgaven, «Disse menigheter og organisasjoner står bak FELLESMØTENE i Sandnes»: Baptistkirken, Den norske Kirke, Frelsesarmeen, Metodistkirken, Pinsemenighet Klippen, Sandnes Indremisjon Bedehuset «ELIM» og Vestlandske Indremisjon «Fredheim» bedehus.

Jeg: Ukevis, månedsviis eller årevis?
K1: Men det. Nei, nei, nei. Men jeg tror det var sagt noen måneder.

I tillegg til bønnemøtene, skulle frivillige fra bedehusene besøke alle husstander for å invitere til aksjonsuken i Høyland. Byen ble «delt i soner ... Det var sann nokså store satsing» (Informant M2). Informant M2 sier at han husker besøket hos hans familie:

M2: Her var en her borte, han NN.²⁹ Han kom til osse etter me hadde lagt osse. Han sa han hadde våre hos en annen nabo og så han at det var lys her. Og så gikk han opp, men det var bare noen som ikkje var kommet heim, men Far og Mor hadde lagt seg. Og jeg spurde om ka det var for noko. Det var han NN ... og han sa var det møder i Høyland kirkå, men eg tenkte ikkje mer på det eg ... Da sto han i kjøkken der og mor og far låg inn føre der i et rom og eg var opp på loftet. Eg hørte det godt.

Jeg: De snakke med din bror?

M2: De snakke med mor og far.

Jeg: Mor og far? De sto opp igjen?

M2: Nei, de låg i sengen og snakke ... Så dei sto ikkje opp nei. De bare snakke med de gjennå døra og sann.

Kone: Gjennå vegg?

M2: Det var det. Hmm.

I en avisutklipp som er bevart av en informant, og som det så langt ikke har vært mulig å identifisere, skriver Sigvard Riiser³⁰ om «en godt gjennomført besøkstjeneste og en utmerket transporttjeneste». Men «I selve aksjonsuken», skriver han, «skjedde lite i det åpenbare»; ikke noe, i alle fall, som skulle tyde på det store som senere skjedde.³¹

Som gjestetaler, var Skauge åpenbart ikke optimistisk i begynnelsen med tanke på noe særlig resultat i nettopp Høyland. Men allerede 23. oktober kan Skauge skrive til misjonær frøken Huitfeldt på Madagaskar: «Vi står plutselig overfor en ny situasjon hvor folk har

29 Personnavn til tredjepart som oppgis muntlig av informantene blir her anonymisert til NN.

30 dengang bl.a. redaktør i *Norsk Misjonstidende*

31 Avisutklipp «Innhøstningstid»

begynt å tenke på å omvende seg for alvor. Noen direkte vårløysing kan vi ikke tale om i form av knelende og ropende skarer. Det er det ikke sagt vi får heller. Men ... på møtene er det slik at en kunne tro det kunne skje hva som helst når som helst».³² Han hadde rett. 31. oktober kan Skauge skrive at han har «den merkelige opplevelsen å få stå i vekkelse, og det på et sted hvor jeg minst av alt hadde tenkt, nemlig i Høyland kirke. Den er som du vet, veldig svær, og har vært nærmest tom de senere årene. Men i aksjonsuken løp den full etter hvert, og så har de ikke villet slippe meg etterpå slik at vi har hatt mötene gående i to uker og nå er begynt på den tredje.»³³

Informant M1 beskriver denne overraskende økningen:

Så det begynte i det små og det var ikkje noko svært tilslutning til det du kan sei det første dagene. Det var det ikkje. Men det vart ikkje lenge. Og så aukte det på og så aukte det på. Og så når de såg utviklingen så måtte de ha som et styremøte i all hast og fortsette.

Dette overraskelseselementet samsvarer godt med Scotlands første prinsippet om at det bør være «et element av overraskelse i forhold til vekkelsens omfang eller art».³⁴

Et par uker senere skriver Skauge til misjonær Borghild Idland at Høyland kirke «er sprengt nå på femte uken, og ... ungdom og eldre har omvendt seg i flokkevis»,³⁵ og et par uker etter dette, skriver han til samme damen at «Vi regner nå med 200 nyfrelste ... Møtene fortsetter med samme voldsomme tilstrømming. Politiet vet ikke sin arme råd med alle bilene. Det er som til en fotballandskamp. Siste uken er det kommet 60 nye til og ikke få av dem kommer fra andre sokn – Nærbö, Bjerkreim, Stavanger og Sandnes».³⁶ Det hele kom så overraskende på, at Skauge hadde problemer i forhold til annet arbeid: «jeg har möter [i Trondheim] i

---

32 Skauge brev VID-MDA-A-1045-756-9, 23. oktober 1956

33 Skauge brev VID-MDA-A-1045-756-8, 31. oktober 1956

34 Se side 13 over.

35 Skauge brev VID-MDA-A-1045-756-9, 14. november 1956

36 *ibid*, 26. november 1956

morgen, onsdag og torsdag. Kommer tilbake ... med fly for å gjenoppta mötevirksomheten i Høyland fra fredag kveld. Det er som du skjønner, menighetsaksjonen i Høyland menighet som betaler flygningen. ... Tilstrømningen har hele tiden en tendens til å øke enn å ta av. I går måtte prestene sitte på gulvet, og vi måtte jage folk ut av kirken for å få plass til dem som kommer fram for å knele på alterringen».³⁷

Illustration 1: Høyland kirke under vekkelsen (bilde: privat)

Informant K1 beskriver folkemengden:

så masse med folk me var ... de satt jo opp gjennom trappene til galleriet. De satt, det var ei som sa det, «de satt nesten i lysekronen!», var det en som sa. ... Langs gangen, kirkegangen, der bar de inn stoler og benker, på begge sider.

Skauge skriver til redaktøren i *Vårt Land* (ikke fordi han ønsket seg avisdekning, noe han egentlig sterkt mislikte, men bare som korrigering) «at kirken har 1200 sitteplasser, og at vi svært ofte har hatt 1500 mennesker inne ... en funksjonær fra en av de store bedriftene på Sandnes ... fikk opp telleapparatet til bedriften, og dermed er det fastslått!»³⁸

³⁷ Skauge brev til J. Isaksen VID-MDA-A-1045-756-9, 26. november 1956

³⁸ Skauge brev til redaktør Hagen, *Vårt Land*, 18. mars 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

Sigvard Riiser skriver at mange kom takket være transporttjenesten som fungerte «utover hele høsten ... Fra alle kanter av bygda har store busser fraktet folk til møtene. Sjelden har jeg sett en så fin kombinasjon av teknisk-praktisk arrangement og åndelig virksomhet ... her er litt av en bilpark! Folk kommer ofte langveis fra. Fra andre bygder kommer busser og biler».³⁹

Informanter K2 og K3 diskuterer hvordan de opplevde folkemengdene:

K2: Og når me gjekk til kirkå som var fullt med folk som kom gående og syklende. Og så ser eg for meg den der Austråttbussen også. ... Då, der de vralte ut med folk. ... Den som kom kvart på sju. ... Og så da når me gikk heim óg det var så løye, for heftig med folk som gikk langs veiene.

K3: Ja, ja! De gikk jo, det var det en må, eller sykle. ... Det var ikke så mange som hadde bil. Ja, ja det var vel nokon som hadde men det var ikkje.

K2: Men det var en del biler óg som begynte å gå. Det var.

K3: Ja.

K2: For de kom fra langeneis.

K3: Ja. De gjorde så, de kom fra Jæren óg eg husker parkeringsplassen det var stappe fullt med busser.

K2: Ja. Og så vet du på dette her bilde ... [*fremviser bildet*]

K3: Det var jo ehh, det var jo oppe i mellom tusen og fjortenhundre femtenhundre som var der

K2: Sier du det?

K3: Ja. Det står det.

K2: Men kirkå teke bare sekshundre, sa de.

K3: Ho tok mer før.

K2: Oj ja. Er det noe som er stengt?

K3: Ja det er, du vet, de bygde om og de tok vekk nokon av benkene på galleriet så vi satt ... Det også var det på det little galleriet bak prekestolen, der var det alltid stappe fullt og de satt i trappene ... Og så er det brannforskriftene óg, vet du.

---

39 Avisutklipp «Innhøstningstid»

Observasjonen om brannforskriftene ble også gjort av Sverre Sporaland i et intervju gjengitt i Høyland kirkes jubileumshefte i 1991:⁴⁰

Kirka var stappende full både nede og på galleriet ... Det var satt inn benker på begge sider av midtgangen. Likevel stod folk tett i tett ute i våpenhuset og satt i trappa opp til galleriet. Brannvesenet hadde nekta denslags i dag.

Stavanger Aftenblad 12. november 1956 påpeker at også noen andre lokaler har opplevd overraskende god oppslutning under den evangeliske aksjonsuken – Undheim og Eikeland, Sandnes og Madla blir nevnt spesielt – men at «det er noe enestående med Høyland»;⁴¹ ei uke senere er det allikevel med overraskelse at avisen rapporter under overskriften «Den store Høylandskirken for liten for kveldsmøtene»⁴² og overskriften 26. november forteller: «Det tar nesten pusten fra oss, sier prestene – og trafikkipolitiet gir opp å telle kjøretøyer».⁴³

Med så mange nyfrelste ble det akutt behov for et apparat for å gi dem videre støtte (eller, «skape disipler», som Hirsch uttrykker det i sitt andre prinsipp). *Stavanger Aftenblad* rapporter at fra mandag 19. november «har en nå i tillegg til vekkelsesmøtene begynt å innby de nyomvendte til bibeltimer, som blir holdt spesielt for dem. Den første bibeltimen var mandag i Høyland Sparebanks lokale.»⁴⁴

Etter to måneder var det ennå ingen tegn til at vekkelsen ville roe seg, til tross for en «stormfull og mørk vinter».⁴⁵ Skauge skriver nesten oppgitt i brev til Pasteur Sigurd Kjosavik at «Jeg trodde vi skulle stoppe sist søndag med møtene för jul, men vekkelsesfolkene ville ikke gi seg, og nå blir det tillyst igjen til i morgen torsdag og da jeg skulle forsøke å få dette ombestemt til søndag, lille juleaften, ble følgen at de ville ha begge

40 *Høyland kyrkje 150 år*, 33-34

41 *Stavanger Aftenblad*, 12. november 1956, side 4

42 *Stavanger Aftenblad*, 19. november 1956, side 7

43 *Stavanger Aftenblad*, 19. november 1956, side 7

44 *Stavanger Aftenblad*, 26. november 1956, side 9

45 Skauge brev til Gjertrud Fitje, 31. januar VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-5

dager».⁴⁶ «En kan da iallefall ikke si annet enn at vekkelsesfolket er optimistisk», bemerket Skauge til Gjertrud Fitje.⁴⁷

Over nyåret 1957 var vekkelsen blitt en nyhet i hele landet. NRK radio var på plass i Høyland 6. januar; teksten til Skauges radiopreken den dagen diskuteres senere. Omfanget av vekkelsen hadde blitt så stor at det ble nødvendig å holde «et arbeidsmøte hvor vi skulle drøfte den videre virksomhet i forbindelse med Høylandsvekkelsen». Møtet ble holdt blant «de gamle troende på Elim. Det kunne ikke vært sterkere vekkelsesstemning enn om vi hadde hatt en forsamling som tok avgjørelsen for første gang».⁴⁸

Rundt slutten av januar trodde Skauge at vekkelsen hadde begynt å ebbe ut. Det var fremdeles store forsamlinger, men mindre som «kommer fram for å bekjenne. Men det er stadig noen på hvert møte».⁴⁹ Men:

så plutselig på torsdag [31. januar] kom det en flokk på 24 velvoksen ungdom, gymnasiaster og eldre folk. I går kveld flöt det så å si over alle bredder. Kirken var da så full at vi ikke visste vår arme råd med hvor vi skulle sette beina framme i koret, og tenk deg så til når alterringen er belagt på hver meter på gulvet helt inn til den likeså, at det så myldrer fram en 30-40 ungdommer for å knele ned ... til slutt måtte vi la folk knele over alt der framme hvor de fant så mye plass at de kunne få knærne nedpå ... det nå er stavangerungdommen som strømmer til i store flokker ... en veldig besøkelsestid på disse kanter i vide kretser. Vi har folk helt fra Bergen som har vært i Høyland for å overgi seg til Gud, og inne fra Haugesundskantene og Ryfylke, Sirdal, Egersund osv.⁵⁰

---

46 Skauge brev, 19. desember 1956 VID-MDA-A-1045-756-9

47 Skauge brev, 4. desember 1956, VID-MDA-A-1045-756-9

48 Skauge brev til Steinar Kjøllesdal, 23. jan 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

49 Skauge brev til Andreas Meling, 30. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-7; lignende kommentar også til Lars Björsvik 30. januar og til Gjertrud Fitje, 31. januar, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-5

50 Skauge brev til Thoralf Skedemo, 5. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

Når så mange nye folk, og ikke minst ungdom, plutselig ble en del av et etablert kirkelig miljø, ble det naturligvis noe kritikk av endringene som dette medførte. Informant K3 forteller at:

Det var Elim vi gikk til. Det var ungdoms lørdagskveld for godt og vondt, men meste på godt. Nokon som sa at det var ille som solgte pølse og brus så vi hadde litt lystige er, ja ja, lystigere sanger. Ja ja, det var bare noko med litt mer takt enn de vanlige. Det er helt utroligt.

Videre forteller hun at:

han NN ... tok med seg trekkspillet og fikk spelle og synge opp på galleriet. Det var ikke vanlig med trekkspell i kirke. Det var det ikke. ... Han hadde spelt somme der og veldig frimodige.

Når hun og mannen nå selv er blitt gamle, har de forståelse for slike holdninger:

M3: Det er løye med de gamle, dei mm me vil ha det sann som me har hatt det. [latter]. Og det kjenner me sjøl óg. Vi har godt av litte gran vondt. Men me føler.

K3: Me vil ha det slik som vi er vant til.

M3: Me vil ha det mest sann som.

K3: Vi vil ha det. Me klarer noko annet óg.

Vi får en liten glimt i Høyland menighets nye hverdag fra kirkens Dagsregister. Fra å være «avfolket i de senere år» registreres for eksempel 3. søndag i Advent (16. desember) 174 nattverdsgjester til høymessen, med en offer til NMS på kr. 1707,42, og samme kveld «aksjonsmöte i kirken» med kollekt til NMS kr 3796,50. Kveldskollekten alene tilsvarer over 55 000 kroner etter dagens verdi.⁵¹

---

51 «3 796 kr i desember 1956 tilsvarte 55 042,00 kr i februar 2019» (Statistisk sentralbyrås konsumprisindekskalkulator på <https://www.ssb.no/kpi>; brukt 01.04.2019)

Folkemengden ble ikke påvirket av det dårlige været vinteren 1956-57. «Kirken er fortsatt stappfull samme hva slags vær det er», skriver Skauge til en misjonær i Hong Kong, «som nå i helgen da vi hadde orkan og et forferdelig regnpøs.⁵² Særlig bedre ble det neppe: Et par måneder senere, skriver han til samme damen at «Det har vært en stormfull og mørk vinter i år ... mye regn og ukoselig».⁵³ Været var ikke det eneste potensielle problemet. Også «Bensinrasjoneringen ser ikke ut til å knekke den [vekkelsen], noe man var redd for», skriver Skauge.⁵⁴

Vekkelsen ville ikke slutte å overraske Skauge, noe som skapte gjentatte problemer for ham. «Når jeg gang på gang lovet å tale idet jeg har gått ut fra at selvfølgelig vil vekkelsen i Høyland være over til den tid. Men jeg har måttet omgjøre slike bestemmelser gang på gang. Jeg regner slett ikke med at virksomheten der vil fortsette i mai. På den annen side har bevegelsen der vist seg å være umulig å kontrollere av vett og forstand»⁵⁵

Informanten M2 forteller:

Det gikk buss ifra Stavanger og til Høyland kirkå og buss tilbake. Og ein gang det skjedde noe spesielt. Han Skauge fortalte at på vei ifra Høyland kirkå og til Stavanger satt han på motorkassen framme og innba til ehh. Og på den bussturen så var det tre stykker [som ble omvendt].

Da det begynte å «bli stritt i lengden å ha to manns jobb»⁵⁶ – både kontorarbeidet hos NMS og den daglige møtevirksomheten med sene kvelder og mye reise, i tillegg til «sjelesorg fra morgen til kveld»⁵⁷ – søkte Skauge om å fratru sin stilling som misjonssekretær.⁵⁸

52 Skauge brev til Gjertrud Fitje, 4. desember 1956, VID-MDA-A-1045-756-9

53 Skauge brev til Gjertrud Fitje, 31. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-5

54 Skauge brev til Surintendant Otto Dahl, 14. desember 1956

55 Skauge brev til Harald Vestbø, 11. mars 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10. Som Heid Leganger-Krogstad skriver, «Guds rike følger noen egne lover som synes uavhengig av menneskeplanlagt sosiologisk og organisasjonsteoretisk arbeid med menighetsutvikling og pedagogisk arbeid» (Birkedal et.al., *Menighetsutvikling i folkekirken*, 69)

56 Skauge brev til misjonssekretær Isaksen, 15. mars 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

57 Skauge brev til Andreas Meling, 30. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-7

58 *Ibid*

Ute i april, trodde Skauge fortsatt «at det skulle bli slakt med forsamling etter hvert nå når våren er kommet og onna er i full gang ... men det fortsetter med fulle hus ... Jeg hadde ellers tenkt å ta full avkobling i hele påskeuken, men dengang ei»;⁵⁹ et halvt år etter vekkelsen begynte, «var kirken igjen stappende full ... og syv nye kom også da for å overgi seg til Gud. I mitt stille sinn hadde jeg nesten begynt å puste litt lettet over at våren og våronna nå sikkert ville virke til at vekkelsen omsider skulle ebbe, men det ser foreløpig ikke ut til det».⁶⁰

Bibeltimene som begynte i november fortsatte med full styrke: «Pastor Andreas Hindahl forteller til Aftenbladet at det på de ukentlige bibeltimene som holdes for de nyomvendte, pleier å komme 100 -120 mennesker hver gang, og det er dessuten dannet tre bibelgrupper for unge.»⁶¹ Informant K1 forteller om bibelgruppene:

K1: Jada, me hadde, me hadde bibelgruppe. Og det var Hindal, presten Hindal som hadde det ... Det var gyselig mange, det var veldig mange. Jeg vet ikkje kor ofte me treftes. Me hadde, tror brevet vi hadde. Me fikk spørsmål som vi svarte på. Eg husker de, jeg kunne ikkje noe og så ektepar NN, han kom og hjalp meg. [latter] Ja. De var vanskelige spørsmål tror eg.

Jeg: Var de. Handlet de om en bibeltekst?

K1: Ja, ja. Gjorde jo det ja.

Jeg: Som hjemmelekse på en måte?

K1: Ja, spørsmål skulle me svare.

Jeg: Så når du hadde bibeltimer på Elim ... var det slik at dere gikk gjennom denne teksten og så fikk du spørsmål til lekse?

K1: Nei. Jeg tror ikke, for det var mange forskjellige. Det var mange bibelgrupper tror eg ... Me hadde Hindal og det var veldig kjekt. Han presten Hindal ... Han var så gylle. Han brydde seg om alle. Han brydde seg om alle.

---

59 Skauge brev til Superintendent Løken, 15. april 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

60 Skauge brev til Gabriel Eikli, 23. april 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

61 *Stavanger Aftenblad*, 20. april 1957, side 3

De som kom fra andre steder enn Sandnes måtte få oppfølging på hjemstedet: «lister over disse sender jeg da til sokneprestene på de enkelte steder. Vi kan jo ikke nå alle», skriver Skauge.⁶² «Vi gjør det på den måten at vi tar navnene og underretter det kristne ledere på stedet og prestene».⁶³

I slutten av april ble det samlingsfest for de nyfrelste. Festen skulle holdes i bedehuset Elim, men «en frykter for ... at Elim blir for lite. I så fall tar vi festen i Sandneskirken».⁶⁴ De hadde selvfølgelig rett: «lørdag kvelden på festen for de nyomvendte var det 400 samlet».⁶⁵ Ikke før slutten av mai kan Skauge – nå med et halvt års permisjon fra jobben for å arbeide med vekkelsen – endelig skrive at «vi har nå sluttet av møtene i Höyland for denne sesongen. Det var stor beklagelser fra alle kanter over at det skulle bli slutt. Det var også på siste møte stor forsamling, og et par stykker som overga seg til Gud. Men alt må jo ha en ende. Nå forbereder de ny innsats fra hösten av!»⁶⁶

Informanten M2 beskriver avslutningen:

Nei det var kor tid det skulle slutte, så var det gang på gang så ble det forlenget og forlenget, og siste gangen jeg var der, så sa han at alle som var kristne og ville være med, kunne reise seg og dei som ikkje var kristne kunne sitte, og da var det samtlige, men omtrent sann, det var bare en tre-fire som ikkje var kristne då. Og da var slutt, fant de ut at da var det på tide å slutte.

Med dette var selve «vekkelsen» over, men arbeidet fortsatte i form av bibelstudier og annen oppfølging, i tillegg til en leir («Vagleleiren») i august og møter andre steder i Rogaland utover høsten (disse beskrives i mer detalj senere, under overskriften «etter vekkelsen»). I sitt takkebrev etter bispevisitasen 29. mai -5. juni 1957, skrev Biskop Karl

---

62 Skauge brev til Ingolf Hodne, 15. mars 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

63 Skauge brev til Thoralf Skedemo, 5. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

64 Skauge brev til Superintendent Løken, 26. april 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

65 Skauge brev til Lars Sölberg, 30. april 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

66 Skauge brev til Andreas Meling, 29. mai 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-7

Marthinussen «For meg stend det slik at den viktugaste oppgåva i Høyland no, kyrkjeleg sett, er å taka vare på dei som er vunne for Herren sidan siste haust. Men å taka vare på er alltid eit med å føra fram. Fåren er at den nye flokken skal verta for isolert og at han ikkje vert ført inn i arbeidet for Kristus og kyrkja – i vidaste meining. Eg veit de er merksam på dette. Bibeltimane er eit godt tiltak, og vekkjinga har i seg sjølv vore so frisk og helsug at eg trur det etterkvart vil klårast og verta løysing på det problem som til kvar tid fylgjer med.»⁶⁷

---

67 Brev fra Stavanger Biskop, 13. juni 1957. Bispedømmets arkiv, ref. 37/57.

Skaugevekkelsen i lys av *The Forgotten Ways*

Preken

Før vi begynner å analysere det empiriske materialet som helhet, er det interessant å ta et kjapt blikk på noen av Skauges egne ord. Den 6. januar 1957, da vekkelsen allerede var et faktum, men lenge før den hadde nådd sin høydepunkt, sendte NRK en radiogudstjeneste fra Høyland kirke. En utskrift av Skauges preken er gjengitt i *Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap* våren samme året.⁶⁸ Selv om denne preken på ingen måte representerer en manifest for vekkelsen, er det slående at preken i svært stor grad handler om i alle fall fem av Hirschs seks prinsippene, og dette til og med i samme rekkefølge som Hirsch presenterer dem. Vi sammenligner derfor Hirschs prinsipper punkt for punkt med Skauges preken.

1. Jesus er Herre

«Misjon er Kristus-åpenbaring ... Derfor må alt misjonens arbeid ha sitt utspring og sitt mål i omvendelse og tro på Jesus Kristus»,⁶⁹ sier Skauge. Prekenen, som heter «Jesu vei til folkene», tar utgangspunkt i Matt. 4, 13-17, men gjør fokuset klart, ved at den med en gang siterer Johannes 3,16: «Så har Gud elsket *verden* at han ga sin sønn»⁷⁰ (Skauges kursiv).

2. Skape disipler

Umiddelbart etter Johannes-sitatet begynner Skauge å beskrive Jesu ordre om «å gjøre alle folkeslag til disipler» og «lær dem å holde». Kristen misjon er altså å omskape folkene fra hjertet av. Da forandres tankesett, seder og skikker».⁷¹

---

68 Skauge, «Jesu vei til folkene»

69 *Ibid*, s. 4

70 *Ibid*, s. 1

71 *Ibid*, s.1-2

3. Misjon - inkarnasjon

Skauge fastholder at misjon «er ikke noe epos om geniale prestasjoner, men om lydighet, ukuelig trosdristighet og selvofrende troskap. For ... da er det ett anliggende som må overskygge alle andre ... å kunngjøre og avdekke Kristus i ord og gjerning – så alle kan se og kjenne ham og ta imot ham.»⁷²

4. Liminalitet og Communitas

Fokuset på lydighet leder naturligvis til liminalitet – «kristendommens vei til hedningeverdenen i alle tider ble den enkeltes vei i lydighet og forsakelse» – og dette i sin tur fører til communitas. «Har vi så sant mottatt syndenes forlatelse og rett til å være Guds barn for Kristi skyld ... skal det være en glede og en hjertets trang å bringe det til andre ... Det er da også ved frelste syndere han vil føre sin sak».⁷³

5. APEST-kultur

Aspektet som Skauge ikke nevner med ord, er APEST-kultur. Han kaller alle til å forkynne,⁷⁴ uten at han utdyper ulike egenskaper eller funksjoner. Han poengterer imidlertid at dette er hvermanns arbeid, ikke noe som er kun for prester eller «profesjonelle».

6. Organiske systemer

Til sist omtaler Skauge det Hirsch kaller for «organiske systemer». Skauge sier at vi ikke må føre «et støyende og ruvende maskineri uten liv», ikke «løpe av sted og finne på noe som sees», men heller «gå inn i den stille, upåaktede og anonyme tjeneste for ham ... Gjerningen er ikke vår, men hans ... Midlene er hans. Også fruktene råder han selv for. Heller ikke dem kan vi frembringe.»⁷⁵

---

⁷² *Ibid*, s. 3

⁷³ *Ibid*, s. 4

⁷⁴ *Ibid*, s. 4

⁷⁵ *Ibid*, s. 5

I tillegg til disse aspekter, legger Skauge svært mye vekt på bønn. Jesus «anvisning var. *Be derfor! ... [så] har vi en sjanse: Bønn!*»⁷⁶ Skauges fokus på bønn – noe vi også ser meget klart gjennom brevene hans – henviser til at organisasjon og menneskelige tilstrebelser ikke kan føre til resultat uten en åndelig kraft. At bønn er noe som Hirsch ikke nevner som egen kategori, og faktisk som ikke er nevnt i bokas indeks, diskuterer vi senere.

Med tanke på datoen for denne preken, er det naturlig at Skauge også nevner «at verdens største misjonsmark, China, lukket seg for misjonsvirksomhet utenfra»,⁷⁷ noe som senere blir en av Hirschs case-eksempler.

Øvrige empiri

Når vi så vurderer i hvilken grad veknelsen som helhet samstemmer med Hirschs grunnprinsipper, kan vi se på minst tre ulike aspekter:

- Hva Skauge og veknelsens ledelse forsøkte å formidle
- Hva som ble oppfattet av de individene, som kom for å høre
- Hva vi kan oppfatte fra andre kilder, som gir et utenfra-blikk på veknelsen.

Vi skal organisere dette ved å se på grunnprinsippene i tur og orden og se etter samsvar, motsetninger eller mangel i empiriene fra veknelsen.

---

⁷⁶ *Ibid*, s. 5

⁷⁷ *Ibid*, s. 6

Hellig Ånd

Hirsch presiserer at selv om de ulike elementer er strukturelt nødvendige for vekst, er det Den hellige Ånd som driver veksten. Hirschs opprinnelige tanke var å inkludere Ånden som en av prinsippene, men han fant ut at dette ville være feil fordi Åndens rolle ikke kunne kategoriseres som én faktor blant flere, men var både en integrert og uløselig del av samtlige elementer og leveringssystemet for disse.⁷⁸

Skauge, derimot, nevner ikke Ånden, verken i preken (der han naturligvis forsøkte å presentere evangeliet på en måte alle lett kunne forstå) eller i brevene sine til misjonærkolleger og andre. Her er ikke rette plassen for å søke en forklaring på dette, men det er rimelig å påstå at Skauge i datidens kirkelandskap, ikke har oppfattet det som naturlig eller behjelpelig å fokusere på Den hellige Ånd. En kjapp og uvitenskapelig gjennomgang av den teologiske litteraturen rundt Den norske Kirke fra 1950 til dagens dato gir et overfladisk, men klart inntrykk av at Den hellige Ånd som person i treenigheten, i svært liten grad blir omtalt der.⁷⁹ Et mer statistisk grunnlag for en slik tenkemåte finnes i salmerepertoaret. *Landstads reviderte salmebok* og *Nynorsk salmebok*, som ble brukt i parallelt i Den norske Kirke mellom 1920-tallet og 1985, er for det meste organisert etter kirkeåret,⁸⁰ men *Norsk Salmebok* fra 1984/85 er tematisk inndelt.⁸¹ I sistnevnte, under «Gud, vår Skaper» finner vi 59 salmer, og under «Guds nåde i Kristus», 205 salmer – mange av disse handler dog om brede trosspørsmål. Den hellige Ånd, derimot, har ingen egen avdeling, men er å finne under overskriften «Pinse» i «Kirkeåret»-delen. Av de 24 salmene der, er hele 21 skrevet før 1900; mange er rundt 1000 år gamle. *Norsk Salmebok 2013* inkluderer 60 salmer om «Gud, vår skaper», 177

---

78 Hirsch, 84

79 Basert på en uhøytidelig og uformell gjennomgang av tilgjengelig litteratur; ordentlige konklusjoner om dette ville fordre mer strukturert forskning.

80 *Nynorsk salmebok* (se litteraturlisten) inneholder 21 salmer under «Kvitsundag» og «Annandag kvitsunn» til sammen.

81 *Norsk Salmebok* 1985

salmer om «Guds nåde i Jesus Kristus» og 10 salmer om «Den hellige ånd». Kun fire av disse 10 salmene skriver seg fra etter 1900. Det finnes selvfølgelig en rekke grunner til at Den hellige Ånd kan virke underrepresentert i salmebøkene i forhold til treenighetens andre personer – for eksempel, hvor mange relevante salmer var tilgjengelig for redaktørene – men uansett grunn, gjenspeiler salmeboka forholdet om at Den hellige Ånd er forholdsvis lite diskutert. I denne sammenheng kan det virke naturlig, at Skauge ikke omtaler Den hellige Ånd under veknelsen.

Som allerede påpekt, gjør Skauge det klart at organisasjon og menneskelige tilstrebelser ikke kan føre til resultat, uten Guds kraft. Skauge skriver at det arbeidet han stod i var Guds gjerning alene: «Vårt store bönneemne er at intet kjödelig må få blande seg inn og hindre Guds gjerning hverken på den ene eller den andre måten. Vi må bare stå til disposisjon, intet mer, og da har vi i grunnen heller ikke noe med fruktene».⁸²

Flere av informantene sier at de har opplevd en sterk åndelig makt i forbindelse med veknelsen – «en ånd», «noe spesiell», «i hand som gikk over bygda» – og at dette har gjort et så sterk inntrykk at de aldri har glemt det. Selv om ordene «Den hellige Ånd» ikke er brukt her, er dette en mer spesifikk henvisning enn Hirsch tillater seg.

M4: mora hadde mast om han ikkje kunne komme i kirkå ... Og når han kom opp der og kom inn i kirkå så var det så sterk ånd der at han husker ingenting av det som foregikk i kirkå. Ikke tale eller noen ting. At det var så sterk ånd mot ham så han sa han hadde skikkelig problem og i talen husker de ingenting av. Og så ble det, da ble det sann at det var først en tale og så var det innbydelse til å gi seg over til Gud og då gikk du fram og så knelte med alterringen. Det var det de gjorde.

Jeg: Ja.

M4: Og han klarte ikkje sitte. Han hadde. Broren min, ... tok han sangboka si og sa «ta den» sa han til broren min og kikker på han.

---

82 Skauge brev til Superintendent Steinar Kjöllesdal, 23. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

...

M4: Nei, eg kan alltid bare senere tenk på det med vekkelse, men aldri, ikkje så stor som det der. Det var noe spesielt i luften, kan me vel se, som gikk. Ei hand som gikk over bygda og det var flere som kjente og sann. Gikk fram.

Samme informant påpeker, at dette ikke hadde noe med personer å gjøre, og at «Skauge, han var ikke noe spesielt stor taler ... Det var bare at det var en ånd der oppe. De kom med en gang.»

En annen informant understreker at han fremdeles kjenner dette, vel seksti år senere:

Jeg: Det må ha vært stort å få oppleve dette.

M5: Ja, det var jo det. Så det var jo, det var jo så pass mange år siden, men når du begynner å snakke om det så lever du deg mer inni det med en gang.

En annen informant beskriver den spesielle atmosfæren i møtene, som hun mener var

Guds ånd:

Jeg: Men, kan du fortelle meg om atmosfæren på disse møter?

K1: Ja, kos skal sei det? Det var nok en, en - kan ikkje kalle det spenning, det var en veldig sp-, nei ikke spenning, men det var en veldig forventningsfulle atmosfære. Det vil eg sei. ... Jo atmosfæren, ja det: Guds ånd var da tilstede der. Ja. Du verden altså ... eg gikk jo på Høylandsbanken eg.

Når Skauge omtaler Guds kraft, som motor for kristent arbeid, er dette nesten alltid koblet til oppfordringer til bønn. Som vi skal se nå, står bønn som et absolutt sentralt element i Skauges arbeid. Som nevnt tidligere, er bønn som emne derimot helt fraværende i Hirschs fremstilling, og vi kan godt stille spørsmål ved dette. Det virker forunderlig når det ellers er så mye samsvar mellom Hirschs teori og Skauges preken, at Hirschs nøkkelement (Den hellige Ånd) ikke nevnes av Skauge, mens Skauges nøkkelement (bønn) ikke nevnes av Hirsch.

Det er slående, at nesten alle Skauges brev inneholder anmodninger om bønn for veknelsen, fra det generelle «Vær med å be»⁸³ eller «Dere må huske oss i bönn»⁸⁴ til mer direkte: «Ja, bönnen er virkelig veien»⁸⁵ og at veknelsen er «et sterkere svar på bönn enn vi noensinne hadde håpet å drømme om».⁸⁶

Dette er også et sterk element i Skauges radio-preken:

Ved bönn er det han driver arbeiderne ut. Misjonærene som følger kallet, er en frukt av bönn. Ved bönn skapes villige hjerter til å bære arbeidet her hjemme ... ved bönn skal arbeiderne og arbeidet ute og hjemme fylles med ånd og kraft fra Gud.⁸⁷

Når den amerikanske teologen Eddie Gibbs skriver om kirkevekst, påpeker han at «practical guidelines to assist churches in developing growth-enabling strategies must not be pursued to the neglect of the spiritual dimension».⁸⁸ Med denne kommentar om «den åndelige dimensjonen», åpner han et underkapittel med overskriften «Make prayer meetings the power house». Denne koblingen mellom «det åndelige» og «bönn» representerer en mulig forklaring av de ulike tilnærminger mellom Hirsch og Skauge. Begge er opptatt av at Guds kraft (i motsetning til rene menneskelige planer) må være drivkraften i kristen vekst. Hirsch uttrykker dette fra et teologisk perspektiv som beskriver Den hellige Ånd som virksom kraft, mens Skauge fokuserer på behovet om at mennesker må søke Guds kraft, gjennom bönn. Begge perspektivene belyser ulike aspekter ved forholdet mellom Gud og mennesker og ved hvor kraften ligger i en vekkelse. En annen teolog som skriver om kirkevekst hevder at det handler «ikke lenger om fokus på strategier, kjerneverdier, visjonsformuleringer eller prinsipper for

---

83 Skauge brev til Misjonær Borghild Idland, 26. november 1956, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

84 Skauge brev til Surintendant Isaksen, 26. november 1956, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

85 Skauge brev til Prost Jostein Hatlebrekke, 7. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-9

86 Skauge brev til misjonsprest Lars Björsvik, 30. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-5

87 Skauge, «Jesu vei til folkene», s. 5

88 Gibbs, 130

kirkevekst. Nå handler det om ledere som først og fremst er Jesu disipler, som har hjerter fulle av bønn og et inderlig ønske om å nå ut til den nye kulturen.»⁸⁹ Dette er i alle fall en god beskrivelse av Skauges opptreden i vekkelsen.

1. Jesus er Herre.

«Det er uhyre ydmykende», skriver Skauge, «for vi vet at den dagen Gud ikke vil bruke oss lenger så er det stopp. Det er vel ingenting som avslører ens uverdighet som nettopp vekkelsestider, for da blir det vel for alvor klart at det er Gud alene som gjør verket så å si på tross av oss».⁹⁰ Skauges egne kommentarer, så vel som andres beskrivelser av vekkelsen gjør det klart både at Skauge plasserer Gud og Jesus i sentrum for dette arbeidet og at han svært aktivt leder oppmerksomheten bort fra seg selv og til og med fra selve vekkelsen som fenomen, slik at «Gud kan få sin vilje med folket».⁹¹ Da Skauge skulle holde preken i radiogudstjenesten, valgte han å fokusere nettopp på Jesus, som kom til «det folk som satt i mørke» og forkynte omvendelse. Misjonens kjerne, sier han, er «omvendelse og tro på Kristus Jesus som verdens frelser»: «Misjon er Kristus-åpenbaring».⁹²

Et godt eksempel på at Skauge aktivt arbeidet for å avlede oppmerksomhet fra personer eller institusjoner og mot Guds nåde finner vi i Skauges håndtering av avisen *Vårt Land* når de ønsket å lage reportasjer omkring vekkelsen. Som Skauge skrev i februar 1957, «Avisene vil jo gjerne ha intervjuer, men det nekter jeg konsekvent. Nå sist i dag ringte *Vårt Land* igjen, og jeg avslo bestemt å la meg intervju, så jeg må innskrenke meg til å si: Kom selv og se!»⁹³ Seks uker senere, ønsket *Vårt Land* fremdeles å rapportere om vekkelsen, men også om Skauges bidrag, slik at Skauge måtte forklare til redaktøren:

---

89 Dan Kimball, sitert i Breen, *Å bygge en disippelkultur*, 82

90 *Ibid.*

91 Skauge brev til Lars Sölberg, 20. april 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

92 «Jesu vei til folkene», 4

93 Skauge brev til Thoralf Skedsmo, 5. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

Jeg er nemlig imot enhver publisitet som kan virke i retning av reklame omkring vekkelser. Jeg har således personlig nektet intervjuer om vekkelsen i Høyland, også da Vårt Land hadde sin mann her. ... Jeg er meget imot publisitet omkring vekkelsesledere! Aldri virker det så malplassert å fremheve den menneskelige side som ved vekkelser. ... Jeg må allikevel få lov å si det som det er – jeg greier ikke å se mitt bilde i avisen og mitt navn fremhevet fordi jeg har fått stå i en vekkelse. La gå om det skulle komme der i andre sammenhenger. Litt forfengelig er man jo alltid.⁹⁴

Det virker imidlertid som om Skauge var svært lite forfengelig. «Han snakket så alminnelig», sier Leon Stangeland, «at det nådde inn. Han preikte til hjertene».⁹⁵

Flere av informantene fortalte den samme.

K3: Men det var, det som er hørt og det som ble sagt og dette at de de ba rund forbi på forhand, det gjorde de i flere år og så var det liksom puff! Han var ikkje noko, han var ikkje noko som spesiell vekkelsespredikant han.

Jeg: Nei.

K3: Han var jo ikkje det. Men det var bare. Han var jo rolig, det var. Alt gikk veldig fint for seg. Det var ikkje noko som skriking, det var veldig roligt. Jeg tror det appellerer til oss som ehh. For de kunne ikke sei at dette her var sann suggerering.

M5: Ja, det var jo, det var jo at dette var noe spesielt med selve mann for hans måte å legge fram ordet på.

...

Jeg: Hvordan var han [Skauge] når han talte og?

M5: Å nei det var sann, det var en sann herlig og rolige ånd med han.

Jeg: Ja.

M5: Ja. Han sto der fram i koret ja.

Jeg: Ja.

M5: Og talte. Så. Nei, det var, det var noko spesielt.

Jeg: Det tror jeg. Ja.

M5: Ja.

Jeg: Ja.

---

94 Skauge brev til Redaktøren i Vårt Land, 18. mars 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

95 *Høyland kyrkje 150 år*, s. 33

M5: Det er ikke noko annet å sei om det nei.

K1: Men det som eg sitter igjen med, det er at den mann, han sto der så traust og rett opp og nede. Han sto sann. Jeg ser han for meg. Sto han. Ikke rabal. Det var ikke noko voldsom, men det var en innbydelse, sant.

K4: Ja, ikke sant? Også, også er det flere som har sagt han var jo ikke egentlig noe som stortaler nei. Nei.

Jeg: Det er Gud.

K4: Ja, nettopp. Det var Gud som rørte i folket da. Så var mange i min familie som også kom med då.

M5: Det var ikke akkurat det mest behagelige nei. Nei. Og dermed så, ja ja så ble, så ble det bare sann som det blei.

Jeg: Ikke sant.

M5: Ja.

Jeg: Ja. Me kan ikkje planlegge det Gud skal gjøre.

M5: Nei!

Jeg: Han gjer det plutselig.

M5: Og så gjer han det på sin måte.

2. Skape disipler.

Hirsch påpeker at langsiktig eller eksponentiell vekst krever disipler som blir satt i stand til å videreføre budskapet, og at dette var sentralt i Jesus tilnærming. Det er altså ikke nok bare å overbevise folk om Guds nåde for dem; det er også nødvendig at de blir utstyrt til å utvikle sitt åndelige liv og bære vitne ovenfor andre.

Skauge talte meget klart om dette i sin radiopreken.

Jesus sa ikke «lær dem» alene, men «lær dem å holde»: Kristen misjon er altså å omskape folkene fra hjertet av. Da forandres tankesett, seder og skikker. Det er

folkekristning ... de tolv ... da de fikk misjonsbefalingen ... fikk intet stort program om metoder og misjonsstrategi ... Bare ordren: Gå ut!⁹⁶

Det ble snart åpenbart at de mange nye kristne måtte ha oppfølging. Allerede den 31. oktober skrev Skauge at «sist tirsdag ... knelte nesten hele forsamlingen på den plassen de satt ganske spontant. Det gikk så pass livlig for seg at vi ikke fikk tallet på alle dem som overga seg, og godt kan vel det være - Men vi håper å få kontakt med dem. De trenger vel mange av dem veiledning i slike tider».⁹⁷ En måned senere, «det er sannelig ikke minst jobben å ta så av disse [nyfrelste] så de kan finne fram og lære sin bibel å kjenne».⁹⁸ Skauge er klart enig med Hirsch og andre kommentatorer som hevder at «man kan ikke disippelgjøre folk ordentlig med kun én gudstjeneste i uka».⁹⁹

«Både Skauge og prestene [ved Høyland kirke] hadde god kontakt med de nyomvendte», sier Sverre Sporaland, «og fulgte dem opp med hjemmebesøk».¹⁰⁰ Men ettersom veknelsen vokste, ble det nesten umulig for teamet i Høyland å følge opp så mange mennesker. «Bibeltimene for de nyfrelste hver uke samler fulle hus ... Det er et veldig ansvar med alle disse nye, og vi forsøker så godt vi kan gjennom bibeltimene å hjelpe dem fram. Men ellers søker vi også av alle krefter å mobilisere de troende på hvert sted og i hver grend, i familien osv. til å ta seg av dem».¹⁰¹

Informantene M3 og K3 forteller om noen av ringvirkningene etter veknelsen:

Jeg: Tror dere det har også betyde noe for bedehuslivet rundt om i Sandnes området?

M3: Å ja.

K3: Å ja. Det har det.

---

96 «Jesu vei til folkene», 1-2

97 Skauge brev til Surintendant Otto Dahl, 31. oktober 1956, VID-MDA-A-1045-756-8

98 Skauge brev til Misjonær Borghild Idland, 26. november 1956, VID-MDA-A-1045-756-9

99 Breen, *Å bygge en disippelkultur*, 23

100 *Høyland kyrkje 150 år*, 33

101 Skauge brev, 17. desember 1956, VID-MDA-A-1045-756-8

M3: Over alt.
Jeg: På hvilken måte?
K3: Nei, det blei mer aktivitet, møteaktivitet og folk som gikk da. Jeg vet kem det er. Det har no endret seg en del nå. Men sann som på Hana, på Betel der.
M3: Og på Forsand
K3: Ja der óg.
M3: Det var veldig mye Forsand-folk som kom her.
K3: Mye ungdommer som kom.
M3: Mye ungdommer.
K3: Ungdommer som kom.
M3: Så dei kom jo med i styr og stell etter kvart da. Jo.
...
K3: Der var det mye som skjedde egentlig. Det var stapp tjokka fullt alltid.
...
Jeg: Helt fram til når? Vis du tenker at det begynte med bibelgrupper og sant og folk begynt å bli litt aktivt på Elim for det var sentralt, og sanne ting som dokke har sagt. Kor lenge varte det?
K3: Ja.
Jeg: Fullt av folk og veldig aktiv på Elim, for jeg tenker kom det en generasjon og kanskje enda en generasjon som kom til tro på grunn av dem som hadde begynt å tro på Høylandsvekkelse?
K3: Jeg tror nok de som var tre fire år yngre enn oss óg, de var jo barn, åtte, ni, ti år då. De kom til på ungdomsforening, det blomstrer jo, vi hadde, vi hadde jo musikklag óg som hadde øvelser hos *N* og *N N*. Det var på grunn av *N*; *NN* som spilte ...

En annen informant beskriver også dette:

Jeg: For å ta vare på den nye kristne. Hva vet du om hvordan de var ivaretatt?
M5: Nei da, det var mer sann hmm kan du seie små grupper fra dette og de bli invitert til å komme inn i fellesskapet. Både, både på Elim og, og då hadde jo, det var jo to bedehuser inne på Ganddalen, det er jo både Salem og Ebeneser og eg tror ikkje at me skal legge skjul på at det var nok nokon ifra de andre menighetene óg.
Jeg: Ja.
M5: Ja. For det var da liksom. Det er ikke forskjell på at du hører til der og du hører til her.

3. Misjon - inkarnasjon

Gud ble menneske i Jesus (inkarnasjon), som kalte oss ved å omgås vanlige folk, der de var og på deres premisser, samtidig med å proklamere Guds budskap til dem. Det er denne tilnærming, sier Hirsch, og ikke abstrakt og fjern informasjon eller invitasjon til å «komme til oss», som er nøkkelen til misjon.

På en måte kan vi argumentere for, selv om Hirsch sier at misjon ikke skal være å «dra folket inn til oss», var det nettopp det som skjedde i Høyland, der folk måtte komme til møter inne i kirkebygget. Her er kanskje Hirschs formulering noe misvisende: det han åpenbart sikter til, er at budskapet må peke mot Jesus, og ikke mot rekruttering til en bestemt kirke eller gudstjenestetil. Skaugevekkelsen brukte Høyland kirke som møtearena, fordi det var det største tilgjengelige bygget, og vi har allerede sett, at både Skauge og de ulike gruppene som organiserte møtene, var bestemt på at aksjonen ikke skulle tjene som rekruttering til ett bestemt kirkesamfunn.

Skauge begynte også sin radiopreken med å poengtere, at da Jesus begynte å forkynne sitt budskap ble det «intet kongeinntog, ingen herolder ... denne hverdagshendelsen ... så smått begynte det».¹⁰²

Mange av informantene forteller, at de kom til vekkelsesmøtene på grunn av personlige kontakter under ganske hverdagslige omstendigheter eller på grunn av besøk i hjemmet.

Me: Det var folk som ba og gikk rundt. Dét spurte jeg M5 om ... og som M4 sa, søsteren hans var en av de. Det var rundt seks stykker, og når folk kom til forbønn og kom fram under møter, det var disse som tok seg av de.

---

102 «Jesu vei til folkene», 1

K3: Ja, og så *N* var, helt sikker.

Leif: Ja, ja.

K3: Ho var søster på han M5.

Me: Ja, det var det han sa. Kone og søster.

K3: Ja, hmm. Og *N*, ho var litt, ho var ved søndagsskolen, ho der. Ja, det var ei flotte dame.

...

Jeg: Jeg skjønnte at det var bønnemøter før.

K3: Hmm. Det var rundt i heimen óg.

Jeg: Ja. Så det hadde.

M3: Det var rundt i heimen.

Jeg: Hmm.

K3: Ja. Jeg var såpass ung at jeg fikk jo ikke med meg det som så hørte etterpå. Det som skjedde.

Jeg: Hmm.

K3: Då óg, M3, du var ikkje.

M3: Ja, ja da.

K3: Men det var, det var ganske underligt og det var masse ungdom i fra hele området.

Jeg: Ja.

K3: Me var jo bare unger.

Jeg: Ja.

K3: Vi var ikkje, ikkje helt ungdom ein gang.

[latter.]

M3: Fjorten år. Det var, det var jo underligt med Den hellige ånd korsan hun virke blant oss.

Jeg: Ja.

M3: Ja, er.

K3: Ja, du bare måtte.

M3: Sjøl så, ne, jeg finner på noko annet, jeg går ikkje i dag. Jeg endet ned i kirkå også! [Latter.] Det er helt underligt altså.

Jeg: Du måtte bare.

M3: Du måtte bare. Ja det var så.

K3: Det var med oss óg. Det var sykkel eller så gikk me.

M3: Ja.

K3: Det var noen kilometer ned på Hana, så jeg hadde med en venninde jeg også, og vi gikk, vi var trofaste. Så litt spennende. For oss var det litt spennende. Kem var det, er det noen kjente som går fram i dag, liksom.

[latter.]

K3: Det var nok litt, litt som spenning men, me ble veldig grepen av det. Det så jeg i alle fall. Det er i alle fall helt sikkert.

Jeg: Ja.

K3: Det var ei veldig, veldig spesielle tid den vinteren der.

4. Liminalitet og Communitas

Liminalitet er en «mellom-tilstand» der en har forlatt en posisjon og ennå ikke kommet for fullt i en ny. Den er således en form for «krise». Hirsch argumenterer at å komme til tro krever en slik liminal krise, og at når flere individer opplever slik liminalitet skaper dette en gjensidig tilknytning eller gruppeidentitet: samfunn eller *communitas*.

Skauge taler om, at Jesu vanskelige vei også gjenspeiles i enkeltes omvendelse.

Så klar og avgjort var [Jesus] på dette punkt at da fristeren forespeilte han å vinne alle verdens riker og deres herlighet, var dette for ham som et knefall for den onde selv. Han møtte det med et «Vik bak meg, Satan!» Den ensomme gang til Golgata, korsets vei, ble *hans* vei til folkene.

På denne bakgrunn skjønner vi kanskje litt av hemmeligheten ved at kristendommens vei til hedningeverdenen i alle tider ble den enkeltes vei i lydighet og forsakelse.¹⁰³

Skauge beskriver de liminale prosesser som noen av de som ble omvendt gikk gjennom: «En kommunistleder ... kom med en lørdag kveld med sin frue, og søndag morgen ringte han sine sjefer opp (han er ansatt hos Öglænd) og sa fra om sitt nye standpunkt»,¹⁰⁴ og «en vidgjeten spelemann som skulle ha vært på en stor dansefest arrangert for bygdene

---

103 «Jesu vei til folkene», 3

104 Skauge brev til J. Isaksen, 26. november 1956, VID-MDA-A-1045-756-9

på Jæren og i Bjerkreim. Han var tilbuddt store summer for å komme, fortalte han, men i stedet måtte han gå i Høylandskirken og dansefesten måtte avlyses ... Og nå vil han høre hva han skulle gjøre med de pengene han tidligere hadde fått for dansefestene sine».¹⁰⁵

En informant beskriver sin opplevelse:

M4: Vel, ja, eg, eg satt på galleriet, men eg husker den gangen da jeg hadde bestemt meg, men eg var litt redde ovenfor naboene her nede; ektefellene av dei var ikkje kristne, men vi kjente de godt og var omgangsvenner med de også. Jeg, går fram og ble kristne?

Samme informant beskriver utfordringene rundt de store forandringene blant individer i ungdomsmiljøet:

M4: Ja. Jeg vet fælt lite om, om dei forberedelsene, men jeg vet at ehh det var en gang en som kom her, en kristen mann som kom og så fortellde her at ehh det skulle være noen møter i Høyland kirke. Så emm jeg tenkte ikkje mer på dei og ikkje heller. Er ikkje fra en kristen heim, eg.

Jeg: Nei.

M4: Så eg tenkt ikkje noe mer eg på det. Men så, så var det, var me en gjeng her. Mer finslige gjeng kan du si ikkje tusjete. Ingenting som er hudle eller noen ting, ingenting kriminell for så å si.

Jeg: Nei.

M4: Me heldt oss en gjeng her og der er der iblant var det han *NN* som var liksom han og jeg som. Så ehh kom han og så hadde han, mora hadde mast om han ikkje kunne komme i kirkå ho óg. Om me ikkje kunne være med opp ein gang. Ja, jo sa han. Så han sa det til mora at ehh skulle være med en dag. Og når han kom opp der og kom inn i kirkå så var det så sterk ånd der at han husker ingenting av det som foregikk i kirkå. Ikke tale eller noen ting. Alt det var så sterk ånd mot ham så han sa han hadde skikkelig problem og i talen husker de ingenting av. Og så ble det, da ble det sann at det var først en tale og så var det innbydelse til å gi seg over til Gud og då gikk du fram og så knelte med alterringen. Det var det de gjorde.

Jeg: Ja.

---

105 Skauge brev til J. Isaksen, 30. januar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-6

M4: Og han klarte ikkje sitte. Han hadde. Broren min, han var med sang me, me hadde sangbøker som var lagd spesielt til det og tok hand, tok han sangboka si og sa «ta den» sa han til broren min og kikker på han.

Jeg: Ja.

M4: Og det var sann det virker der oppe at, ehh. Du ehh. Først en tale og så ble det en halv time etterpå med innbydelse. De ble kristne og det ble veldig mangen så gikk fram og dei gikk fram og knelte med alterringen. Og etterpå når jeg knelt der så tok de oss inn i ehh sakristiet og snakke til osse. Og det vet jeg jo for jeg gikk sjøl fram senere.

Jeg: Ja, kan du fortelle om det óg?

M4: Ja. Så eg var bare der at han. Når han *NN* hadde varte kristen da tenkte eg det var for eg og skulle vore kalt sjøl óg til kirkå. Eg hadde kjent det at eg var kalt til den der. Hele hausten då, og så då bestemt meg for eg skulle være med eg óg. Det her var litt før jul og jeg ville ikkje. Det var i jul mestå så var det opphold litt så hadde de begynt på igjen etterpå. Og då var det han *NN* han var med, ja, me var i sammen og gikk opp der og da gikk eg fram. Det var ei jente óg som gikk fram.

Ettersom flere og flere gikk frem til alteret, begynte det å oppstå en fellesskapsfølelse (*communitas*), som kanskje tiltrakk seg enda flere:

M5: Så kom liksom den her [lo] skal me se ånde inn ja. Og så begynte bare som en eller to som vågde det. Så var ikkje lenge før.

Jeg: Mange.

M5: Så kom de.

Mange som hadde kommet av helt andre grunner opplevde en overraskelse i møtet med vekkelsen. To damer diskuterer her å bli sendt til møtet av moren ut av en pliktfølelse:

K3: De ... var rundt alle veier med de lappene som de delte ut.

K2: Ja, og eg husker at de var kirkefolk.

K3: Ja.

K2: Og da husker eg at Mor sa når de gjør så mye, likesann, det skal me gå på.

K3: Ja.

K2: Ja og jeg gikk sjøl om jeg ikkje var så interessert eg.

K3: Nei.

K2: Fordi at de sa sann.

K3: De sa sann ja. Nei og eg skal vedde på når du hadde våre med nokon ganger du måtte bare gå.

En informant tegner et noenlunde komisk bilde av noen eldre slektninger som gikk frem:

K4: Ja, men det som ble så fantastisk ifra den tiden det er den her. Morfaren hadde hatt slag så han gikk med stav, men han var ingen troende, men han ville opp å sjå ka dette var.

Jeg: Ja.

K4: Og så var det onkelen som heter *NN*, han holdt han i den ene armen, og så hadde han stav som han støtte seg med. Og så kom innbydelsen og eg ser Skauge for meg. Det var ikke noe spesielt smilende man han var, helst en alvorlig mann som eg husker. Og så kom innbydelsen og så går han med *NN* og staven opp i gjennom og så var det to trappetrinn der oppe vet du. Og så snur han seg der på den svære forsamling og så hold, holdt han staven opp og så sa han til de «Nå godt folk, nå kjem jeg óg.» Eg syns eg ser det bildet, «nå godt folk, nå kom eg». Og så er det den historie som vi nettopp hørte. Ja. Ellers så husker eg veldig lite og jeg var der nok ikke så mange ganger. Tror ikkje det gikk buss den veien der som me bodde, men veldig mange folk på bygde og på kyst óg, de kom med. De kom med i denne vekkelsen. Det var jo utrolig. Det var også ei rørende.

Denne fellesskapsfølelsen som oppsto, gjennom den liminale trangen til å ta et standpunkt, ble til et sterk åndelig *communitas*, som flere av informantene beskriver:

K4: Ja, men du vet jo at det er derfor det ble en svær ungdomsflokk på Elim då etterpå. Det var jo då og de kom jo fra alle kanter for da var det ikke så utbygd med, med kirker og bedehus ute i periferien. Så på lørdagskvelder, og jeg skulle si *NN* kom også der. Han hadde hørt om dette, han hadde hørt om det, men jeg opplevd eg var der, det var stappe fullt på lørdagskveldene av ungdommer som kom. Og det var i kjølevannet av den vekkelsen. Ja.

Jeg: Hvordan foregikk en lørdagskveld på Elim etter vekkelsen hadde tatt til?

K4: Ja, det var jo lederne som sto fra då. Første gangen Vestlandske Indremisjon blant annet onkel til *NN*. Det er han jeg husker, *NN*, han og inn der. Etter hvert så

kom *NN* med, han sto opp på der, det hadde forbinde med kvar lørdag så. Det er ikke mange som har fått opplevd en sann ungdomstid som me fekk. For det var også så mange ungdom og det var så mye som skjedde. Me hadde det så flott. Så i dag, hva gjer de unge? Ja, de går på kino og de går på så mye, men me hadde ikke behov for noko annet. Vi fikk så mye på bedehuset. Me fekk.

Jeg: Var det lovsang og undervisning, eller sosialt, eller hvordan var det?

K4: Nei, det var ikkje det som heter lovsang i den tiden. Det var mye sang. Vi sang fra sangboka, ja veldig mye sang.

Jeg: Men, det er lovsang når vi lovpriser Gud i sang.

K4: Ja, ja. Mange gode sanger ja. Det var mye sang. Det var jo musikklag. Ja, de hadde jo musikklag å ja, de sang og de spilte. Og så var det alltid tale ja, og så bevertning, det var det jo. Ja, men eg sier enda en gang me var heldige som fikk oppleve den tiden, vi var det. Og mange treffde sin ektefelle der.

Jeg: Ja, blant annet *NN*, *NN* og *NN* traff hverandre der.

K4: Ja, men det var mange som traff kvarandre der. Og mange, de kom jo fra Jæren, de kom til Elim. Så det var ei, det var ei rike blomstrings tid. Det var absolutt det, ja.

En informant blir overrasket når hun husker hvor mange kvelder ungdommene brukte på kristne møter sammen etter veknelsen:

K1: Ja, ja. Nei så da. Og så hadde me møter, slik som jeg husker så hadde me. Det ble då disse her ungdomslørdagskveld etter hvert. Utrolig med ungdommer og så var det søndags møtene. Då gikk alle, unge og eldre. Og hadde du hørt de vitnemøter der. De var ikke redde for å reise seg opp då. Det var bare sant og så var det. Eg sa til ei sann som hadde på onsdagsmøter sa eg. Då sa ho, nei det var torsdag. Kan godt hende det, men eg trodde det var onsdag også, men etter det. Det var midt i veke óg, det var alle.

Jeg: Ja, det var det. Det var tirsdag og torsdag jeg har lest om tirsdag og torsdag.

K1: Ble det det? Tirsdag óg? Var det tirsdag og torsdag. Var det virkelig det?

Jeg: I følge avisen var det, jo.

K1: Også lørdag var det og så lørdag, tirsdag og torsdag? Det var riktig. Det har jeg glemt helt av. Ja, jeg husker det var ei som spurte meg «Du skal på møte igjen?» [Latter]. Ja, det óg då. Nei, det var veldig og veldig med, med, det var høyt oppe tror jeg. Hadde det utrolig kjekt. Så ble me så inkludert i forsamlingen.

Også Skauge skriver på slutten av vekkelsen at «Gjennom alle disse sju månedene er naturligvis vekkelsesforsamlingen i Höyland blitt sveist sammen slik at den i virkeligheten danner noe av en egen menighet hvor det er blitt nesten intimt mellom oss i den store kirken».¹⁰⁶

5. APEST-kultur

I tråd med Efeserbrevet 4, peker Hirsch på behovet om et balansert arbeid i oppbyggingen av en kristen bevegelse. Alle typer funksjoner nevnt i Efeserbrevet – apostel, profet, evangelist, hyrde, lærer – har styrker og svakheter; en menighet eller en kristen gruppe trenger en god balanse mellom dem.

Av Hirschs seks prinsipper er det dette som er minst omtalt i Skaugevekkelsen. At Skauge ikke nevner Efeserbrevet 4 er helt naturlig. Han er opptatt av å presentere frelse på en enkel måte, til individer som er forholdsvis kirkefremmede, så analytiske diskusjoner om ulike typer kallsfunksjoner er unødvendige. En kan altså ikke forvente, at Efeserbrevet 4 blir nevnt i denne sammenheng.

I tillegg, skal en APEST-kultur i Hirschs teori støtte langsiktig vekst innenfor et kristent miljø. Vi kan da vurdere dette aspektet opp mot det kristne samfunnet i etterkant av vekkelsen, men selve vekkelsesmøtene vil naturligvis bære preg bare av noen funksjoner (f.eks. evangelist) på bekostning av andre.

Et mer relevant og interessant spørsmål er altså hvorvidt vekkelsen involverer et tilsvarende spekter av funksjoner. I Efeserbrevet 4, skriver Paulus om de ulike gavene i sammenheng med enhet:¹⁰⁷

---

106 Skauge brev til Surintendant Meling, 29. mai 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-7

107 Vers 3-7 og 11-1, her sitert fra *Bibelen 2011*

Sett alt inn på å bevare Åndens enhet, i den fred som binder sammen: én kropp, én Ånd, slik dere fikk ett håp da dere ble kalt, én Herre, én tro, én dåp, én Gud og alles Far, han som er over alle og gjennom alle og i alle. Til hver enkelt av oss er nåden gitt, alt etter som Kristi gave blir tilmålt. ... Og det var han som ga noen til å være apostler, noen til profeter, noen til evangelister og noen til hyrder og lærere, for å utruste de hellige til tjeneste så Kristi kropp bygges opp, inntil vi alle når fram til enheten i troen på Guds Sønn.

Selv om denne listen er mer enn bare et uttrykk for at ulike individer har ulike gaver, er det naturlig å betrakte teksten i sammenheng med f.eks. 1. Korinterne 12, om at det kristne samfunnet fungerer ordentlig og helhetlig, kun når alle lemmene opererer som de skal. Professor Elaine Graham skriver om urkirken at:

the unity of the people of God was the primary concern. Any division of labour was tempered by the understanding that the 'people of God' included everyone, regardless of status or office. Even as the church community became organised into a hierarchy, it would have been understood that whatever the function or specific role might be, it was exercised as part of one body and one common relationship in Christ.¹⁰⁸

Det er derfor relevant å bemerke den store bredden i aktørene som sto bak vekkelsen.

Selve vekkelsen hadde sitt utspring i organisasjonslivet, og et bredt spekter av folk sto for arbeidet – både bønnearbeidet og praktiske oppgaver, som noen av informantene husker i en lang samtale:

Jeg: Så var det [prestene] som gikk rundt til alle husene i Sandnes-området eller var det andre?

M4: Det var andre dei hadde teke alle fra bedehusene ...

Jeg: Og skulle snakke med folk.

---

108 Graham, «Luther's legacy», 327

M4: Ja, skulle liksom det óg, det var dei som ville snakke, men liksom var det óg å bare invitere til det møtene de har i Høyland kirke.

Jeg: Ja.

M4: Det var sann nok så store satsing.

Jeg: Ja, det er det jeg tenker det måtte ha vart.

M4: Ja, det var nok ganske stor satsing. Eg, eg var helt vekk i fra meg slik at eg tenkte ikkje mer eg, men da han var begynt å snakke om det så fikk jeg greie på det.

Kone: Men, at det var flere organisasjoner som gikk fordi de var ikkje i det samme, NN, foreldrene til NN og så han ehh NN var de det? Var de Sambandsfolk?

M4: NN var ikkje Samband.

Kone: Nei.

M4: Men dei der var Samband.

Kone: Var Sambandsfolk ja.

M4: Men det var de der i kirkå som var Pinsevenner og Frelsesarméen.

Kone: Ja, ja, ja, ja.

Jeg: Ja, så da var de fra flere organisasjoner som satt i gang dette hvis de var Sambandsfolk og

M4: Ja, ja flere enn indremisjonsfolk så satt i gang de gikk felles. Hele bygda skulle prøve å. Prøv å få vekkelse og de fikk vekkelse.

...

K5 Ja, men kem som sto for det opplegget. Det vet eg ikkje. Men me gjekk i alle fall ... me to gjekk i lag, NN sin gjekk i lag og i hvert eneste hus et besøk.

Jeg I hele området?

K5 Ja

Jeg Oj

K5 Og det var ikkje bare dette område, det var hele Sandnes

...

K5 NN hadde varebil og han reiste rundt hver kveld og samle opp, fylte bilen med folk, og reiste til Høyland kirke. Så reiste han heim igjen med bilen og han sang så veldig mye, han sang selv, så «Ren og rettferdig, himmelen verdig»

Jeg Mens han kjørte?

K5 Ja [latter]

Poenget her i forhold til Efeserbrevet 4 er ikke bare, at ulike grupperinger samarbeider i det organisatoriske rundt vekkelsen, men at organisasjonene er ledet nettopp av lekfolk, som selvsagt representerer en større bredde profesjonelle erfaringer og tilnærminger enn prester. Presteskapet rekrutteres naturligvis hovedsakelig fra individer med interesser og gaver som hyrder eller lærer.¹⁰⁹ Det er naturlig å anta at en lekmannsbevegelse eller bedehuskultur, der ingen er lønnet ansatt, vil involvere individer i alle de varierte tjenestene som de har en gave for, og dermed vil kunne benytte seg av alle APEST-gavene. Noen med apostelgave vil kanskje lede styret, en profet vil kanskje lede bønnetjenesten og en evangelist er ofte å finne i ungdomsarbeid. Dette er naturligvis en generalisering, men det er en selvfølge, at frivillige ledere som arbeider i vidt forskjellige yrkessammenheng, vil bli en mindre homogen gruppe enn de som er rekruttert, akademisk utdannet og ansatt i stillinger som prester i kirken.

At vekkelsen gikk på tvers av menigheter og organisasjoner, og brukte alle gaver og talenter som var tilgjengelig i området, var absolutt i tråd med Skauges ønsker. I forbindelse med en annen vekkelse som begynte å bryte ut i Orkdal samtidig med den i Høyland, skriver Skauge til prosten i Orkdal:

Som situasjonen er ser jeg det slik at det ville blitt vanskelig med frimodigheten til å delta i en menighetsaksjon [uten folk fra de lokale organisasjonene]. Dette betyr som du vet, ikke at jeg er noen «kirkebiter», men det er et umåtelig stort ansvar for dem som vil ut og vinne mennesker for Guds rike. Ja, at hele den kristne flokken innen vår kirke kan stå sammen. Derfor er det en umåtelig glede for meg å lese det du skriver om at også vennene innenfor Sambandet er med.¹¹⁰

---

109 Den norske kirke beskriver prestens funksjon som følgende: «Som prest må du derfor være flink til å lytte, skape tillit og ha evnen til å tolke situasjoner. Du må også være god til å formidle budskap, ha innlevelsessevne og være omsorgsfull.» (<https://utdanning.no/yrker/beskrivelse/prest>, hentet 1. april 2019)

110 Skauge brev til prost Jostein Hatlebrekke, 7. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-9

I forbindelse med vekkelsermøtene i Høyland, poengterer *Stavanger Aftenblad* spesielt at:

Det kristne legfolket står sammen med prestene i Høyland og slutter i en flokk opp om vekkelsermøtene ved misjonssekretær Johs. Skauge i kirken. De frivillige kristelige organisasjonene har avlyst sine møter i prestegjeldet for at virksomheten kan samle seg bare om vekkelsern. Legfolk deltar på møtene og innleder ofte med andakt. De som var med i komiteen for den evangeliske aksjonen, fortsetter å hjelpe til på alle måter.¹¹¹

Her bør vi ikke glemme, at Skauge – selv om han var ordinert som prest 30 år tidligere – var til stede som invitert taler i regi av en organisasjon. Hans funksjon i vekkelsern, i tillegg til hans personlige egenskaper, som vi ser gjennom både prekenen og brevene hans, er som evangelist og profet (en som kaller andre til å være lydhør ovenfor Guds vilje).¹¹² Han er imidlertid også opptatt av å utvikle og videreføre budskapet (apostel), og av å organisere oppfølging av de nye kristne (pastor), men her delegerer han gjerne arbeid til de som har størst kompetanse. Derfor var det for eksempel hjelpeprest Hindal, som sto for mye av gruppeundervisningen. To av informantene diskuterer Hindals rolle, sammen med sokneprest Robertstad:

K3: både Robertstad og Hindal ... var jo veldig sto i bresjen opp i Høyland, de var jo veldig aktivt og Hindal ehh med alle disse her bibel ehh.

K2: Ja de sto og sto, begge, både Hindal og Robertstad tok alle i handen når de kom.

K3: Ja, stemme det, det var det ja.

K2: Og så snakke Hindal, han snakke alltid om Høylandsfamilien vet du. ...

K3: Ja, akkurat. Det kan jeg huske at han sa det.

K2: Jo, jo.

K3: Han hadde jo den der bibelgruppe. Han var jo leder der.

K2: Ja den óg. Det varte lenge den. ...

K3: De var jo en direkte frukt av den vekkelsern.

---

111 *Stavanger Aftenblad*, 22. november 1956, side 4

112 Hirsch, 5Q, 102-106

K3: Men han var jo en gylle man altså. ...

K2: Han var jo ivrige.

Som Skauge skriver, «Vår bønn må være at Gud nå vil oppreise seg kristne veiledere og sjelesørgere til å ta hånd om alle disse nye».¹¹³

Å lese teori inn i en hendelse medfører en fare for å konstruere paralleller til støtte for teorien, men det er allikevel slående lett å indentifisere de ulike rollene i vekkelsen med APEST-funksjonene:

- Apostel: Initiativtakerne og de som organiserte; folk som gikk fra dør til dør og inviterte
- Profet: Bønnegruppene; de som hadde visjonen; Skauge
- Lærer og Hyrde: Hindal og andre involvert i bibelstudiene
- Evangelist: Skauge

Et aspekt ved vekkelsen, som mange av informantene legger mye vekt på, er musikken. Musikk ligger selvsagt utenfor listen i Efeserbrevet 4, og blir således ikke diskutert av Hirsch, men viser seg å ha spilt en stor rolle både i selve vekkelsen og ikke minst etterpå. Dette både støtter argumentasjonen om at en kristen bevegelse er avhengig av et samspill mellom ulike gaver, og kan samtidig bety at Hirsch innskrenker seg for mye, når han kun tar bokstavelig hensyn til listen i Efeserbrevet 4.

Her diskuterer to av informantene musikken:

K3: Husker du sangene?

K2: Ja! ... Det tror jeg at jeg husker nok så godt. ... Ja, det var blant annet *En port til him'len* vet du.

K3: *En port til him'len* åpen står ja.

K2: Ja, den sang me vet du. Og så sang, så *Har du mot å følge Jesus?*

K3: Ja! Den ja.

---

113 Skauge brev til Thoralf Skedsmo, 5. februar 1957, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-10

K2: Og så *Kjæreste venn du som vandrer omkring*.

K3: Ja.

K2: Og *Kun et skritt, kun et skritt*.

K3: Du som.

K2: Du husker du óg, tenker jeg.

K3: Ja, når du seier det så husker jeg de. Og de står sikkert i sangboka óg.

K2: Ja, de står i sangboka.

K3: Og så var det den *Just som jeg er* vet jeg. Og *En port til Him'len*.

K2: Og *Når Jesus satte sjelen fri*.

K3: Ja, den var jo.

K2: Ja, jeg kommer ikke på noe flere, men det var jo hovedsakelig disse.

K3: De og så *Navnet Jesus blekner aldri* tror jeg og var med.

K2: Ja, det kan godt vær der.

K3: Det var nok så.

K2: Men, det var jo disse spesielt som var jo innbydelsessanger.

K3: Ja, hmm.

K2: Ja.

K3: Ja, det er. Eg husker den der, den der littla gule sangboka eg, eg.

K2: Ja, eg skal gå og sjå om jeg finner na, men eg, ja, men eg skal sei det. Kor, i tilfelle.

K3: Ja. Tror du hun kunne fått lånt henne då eller få tatt?

K2: Ja, selvfølgelig. Det sto vekkelsestener utenfor.

K3: Vekkelsestener.

En annen informant husker, sammen med sin kone, hvordan sangene ble brukt i møtene:

Jeg: Og musikken, du sa han spilte trekkspill og jeg har hørt at organisten var tilstede og det var noen salmer og en sangbok som var med under

M4: En sangbok som var spesielt lagd til den.

Jeg: Husker dokke noen av sangene?

Kone: Ja, ka var det det var. Det var akkurat der de.

M4: Da Jesus satte sjelen fri.

Kone: Var det den? Det var noko annet.

M4: Så sang mens et vers og så stoppte me. Stoppte pianisten og så var det Skauge da som sto og innba.

Jeg: Innenfor alterringen?
M4: Ved alteret. Det.
Kone: Det var en eller annen som snakke om det når vi var der oppe hos.
Jeg: Så de sang et vers og så
M4: Stopp.
Jeg: Innbyde han til å komme fram og så.
M4: Stopp. Ja og innbydde han då og så et vers eller to.
Jeg: Ja. Og så igjen?
M4: Og så sang med det og så innba de igjen.
Jeg: Ja.
M4: Og da kom de gåendes.

Enda en informant husker sangene bedre enn det som faktisk ble sagt:

K1: Og jeg husker ikke så mye av talen, men jeg husker sangene. Det var sanne fine sanger vi satt og sang.

...

K1: Jeg husker jeg gikk fram med den sangen. Kjem på når jeg treng dei. En port til him'len åpen står. Jeg tror det var tredje verset. Da sa jeg til ho som vært med meg «Nå går eg, kommer du?» Og jammen kom ho. Ja. Så det var det.

Høyland ungdomskor ble «startet i forbindelse med veknelsen» og «holdt sammen i 25 år og byttet navn underveis til Høyland Misjonskor».¹¹⁴

6. Organiske systemer

Hirschs siste poeng er at systemer og strukturer må være verktøy i kristent arbeid, men aldri et mål i seg selv. En «bevegelse» kan ikke være statisk, og trenger dermed systemer som vokser og adapterer til stadig nye omstendigheter.

Skauge kritiserer både NMS og Den norske Kirke for å fokusere for mye på selve institusjonen på bekostning av det vesentlige i det åndelige livet. «La oss bli litt mer

---

114 *Høyland kyrkje 150 år*, 34

opptatt av slikt», skriver han [*dvs. at folk har begynt å omvende seg, vekkelsen, i motsetning til valget om ny Generalsekretær, som var det andre emnet i brevet*] i vårt gamle NMS, så vil nok Gud finne de rette menn på de rette plassene, selv om det av og til ble små menn - Bli Han stor nok, greier det seg vel».¹¹⁵ Om valg av lokale for bibeltimene skriver han:

Vi har valt nøytralt lokale for ikke å bli mistenkt for å fiske for noen bestemt organisasjon. Slik er det i vårt deilige kirkeliv i Norge! En stor trøst og en glede har det vært at alle fraksjoner har sluttet opp om vekkelsen og fortsatt avlyser sine egne arrangements som kommer samtidig med vekkelsesmøtene. Det er mer enn meget og er vel en vesentlig bakgrunn for at det hele kunne få den kraft det har fått og spre seg i så vide ringer.¹¹⁶

Selve vekkelsen er et eksempel på et organisk system. Den utviklet seg til noe helt annet enn noen hadde sett for seg:

M5: Ja. Så ble det som sagt satt i gang óg ei bønnegruppe. Kem som var med, det var liksom litt, skal me sei mer voksne folk i den bønnegruppe og så jeg tror ikkje de var i kirke, de var i private hus. De gikk rundt og hadde bønne, bønnemøter for dette som skul da bli en fjortendagers møteuke i Høyland kirke. Og det var greit nok. Og de første kveldene var det lite folk. Men så auke det på, og så auke det på (og Høylandskirke er stor) ... og så aukte det på. Og så når de såg utviklingen så måtte det har som et styremøte i all hast og fortsette. Ja, og då, då ble det at, då ble det enda mer høst og mørke kveldene og så spredte dette her seg rundt omkring. Omtrent hele Rogaland om vekkelsesmøtene i Høyland kirke av Skauge. Og så aukte det med trafikken og så aukte det med bilane. Og så aukte det med folke.

---

115 Skauge brev til frøken Huitfeldt, 23. oktober 1956, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-9

116 Skauge brev til Pasteur Kjosavik, 19. desember 1956, VID-MDA-A-1045-boks-757-legg-9

Etter vekkelser

Det vi har sett på så langt, handler om selve vekkelserprosessen. Hirschs prinsipper, imidlertid, handler om *varig* vekst; noe som også er mye mer vesentlig i et kirkelig perspektiv, enn den kortsiktige responsen. Det er dermed interessant å stille noen spørsmål rundt fortsettelsen; både umiddelbart etter vekkelser og om individer og institusjoner ble permanent forandret av vekkelser.

En av informantene mener at vekkelser har hatt en varig effekt på individene som var med i den, og at de har tatt med seg troen inne i de nye kirkene som er bygd siden, men at kirken og organisasjonene ikke fortsetter det utadvendte arbeidet eller prinsippene som lå til grunn for vekkelser.

Jeg: Ja. Så, ka tenker du nå at det kan ha betydd, dette her, for kirkelivet i området siden?

M5: Eg er redde det har glid litt ut.

Jeg: Ja.

M5: Ja. Men det er nok en god del når du snakker om det som husker at det var jo den og den tide. Det var då og då me gikk der. Det var då og då vi var med på det. Ja, så, så, men, hmm. Så det er nok. Det er nok en del. Ja, nå er me nå eldre.

Jeg: Ja.

M5: Ja, ifra den tide, men det som ble sådd der og då det tror me bærer med oss. Det tror eg. Det tror eg er noko som vil dukke opp i osse lenge. Det har jo gjort det for det var jo lenge siden. Ja, så er det seksti år

Jeg: Ja, det er det, det er jo det. Hmm, tror du at, hmm, når folk etablerte seg ut i bydeler og stiftet familie og sanne ting. Tror du at disse folk som, i alle fall dem som var unge når Skauge talte, har hatt noe innvirkninger på at det med Gand kirke er kommet til siden den gangen og Hana kirke er kommet til siden den gangen. Kan det ha en sammenheng her tror du?

M5: Eg tror forgreininger til de ja.

Jeg: Ja.

M5: For de som er gamle, både her og der nå. De kan ha fått begynnelsen der i Høyland. På den der vinteren.

Jeg: Ja.

M5: Ja.

Jeg: Ja.

M5: Og da sitter det fast. Og da har de liksom fått dette her med som en ballast i livet. Så jeg, det er ikkje urimelig at mye av de gamle Ganddals folkå var jo óg med i Høyland kirke.

Jeg: Ja.

M5: Då var de unge men nå er de blitt gamle voksne. Så eg er sikker på då at det er. Det ble sådd noko som varer ennå.

Jeg: Ja. Jeg tror du har rett ut ifra dem vi møter rundt omkring.

M5: Ja. Og de er gamle nå.

Jeg: Ja, de er gamle nå.

M5: Eller voksne.

Jeg: Godt voksne.

M5: Ja.

... [til spørsmål om «brannen» hos folk er slukket]

M5: Nei, det er han ikkje.

Jeg: I hvert fall ikke hos de fleste.

M5: Ja, fordi den er der, den.

Jeg: Ja.

M5: Ja.

Jeg: Jeg ser for meg det kan ha betydd mye for det som skjer rundt omkring i de bydeler i Sandnes. I tillegg til alle de steder busser kom ifra.

M5: ja, ja.

Jeg: I alle fall hvis vi bare tenke Sandnesområde.

M5: For jeg tror nok at jeg kan sei at hovedsaken var nok rundt omkring Sandnes og Høyland. Ja, ja, ja.

Jeg: Så er det kirker som er kommet siden.

M5: Ja ... For har det funnet grobunn så er det der. ...

Jeg: Det er interessant. Kan du si litt mer om det du tenker om det?

M5: Nei, det ble også, om det som ble sådd i god jord, det har båret frukt videre. Ja. Det var ikke det at når det var slutt i kirke så er det slutt for då har det låge der og spiret og spiret og vokse. Ja.

Jeg: Du har vært med på noko som jeg opplever som veldig stort.

M5: Ja, men det var det jo óg.
Jeg: Jeg ble ikke lei av å høre om dette vet du.
M5: Å langt ifra. O nei.
Jeg: Det er Guds nærvær i det nærmiljø der vi befinner oss den dag i dag.
M5: Ja, nettopp. Ja, ja.
Jeg: Det er helt spesielt.
M5: Ja, det er noko spesielt. Og så er det ikke sann at er du kan leg det bak deg.
Glem det. Det kan du ikkje. Det kommer ja.

Om det er riktig at vekkelsen «har glid litt ut», som informant M5 uttrykte det, er det interessant å lete etter grunner til dette.

Høsten 1957 var det fremdeles stor misjonsaktivitet. Bibelstudiene i regi av Andreas Hindal fortsatte oppfølgingen av de nye kristne i lang tid – også etter at Hindal ble prest i den nye Gand kirke. Informant M6 husker at «han hadde veldig blikk for dem som kom med i vekkelsen. Jeg vet at han i mange år etterpå han drev oppsøkende virksomhet i en eller form for, ja en eller annen kommunikasjon med flere og det gjorde at han hadde veldig vanskelig egentlig for å begrense sin virksomhet bare til Gand». Men også Skauge fortsatte sitt arbeid i Høyland. I august skriver *Stavanger Aftenblad* under overskriften «Høylandsvekkelsen gikk videre i Vagleleiren» at:

Mye folk var til gudstjeneste i Høylandskirken søndag formiddag, og omlag 120 gikk til alters. Sokneprestene Roberstad og misjonsprest Johs. Skauge forrettet. Gudstjenesten hørte med til stevnet og avslutningen for sommermøtene i Vagleleiren. Søndag ettermiddag var det mellom 800 og 1000 mennesker i leiren, der prestene Skauge og Kvasnes var hovedtalere. – Leieren ble som en fortsettelse av vekkelsen i Høylandskirken i vinter ved at nye overga seg til Gud – og de som før var blitt med, ble ført videre inn i Guds ord og de kristne sannheter ved bibeltimer, foredrag og samtalemøter». ¹¹⁷

---

117 *Stavanger Aftenblad*, 12. august 1957, s. 2

Det var også tegn til at vekkellesaktiviteten skulle spre seg utover i distriktet. I september skrev *Stavanger Aftenblad* at

Den evangeliske uken i Petrikirken fikk en god begynnelse i går. Kirkesalen var nesten fylt til gudstjenesten om formiddagen, og om kvelden var det 13-1400 mennesker i kirken. Misjonsprest Johs. Skauge holdt preken under høymessen, og talte på kveldsmøtet om menneskets søken. Gripende var det da den store flokken av vekkellesfolk fra Høyland gikk fram i koret og sang, og fire av dem avla frimodige vitnesbyrd.¹¹⁸

Med så gode forutsetninger, så mange mennesker som skulle forplikte seg til et kristent liv, kan det være overraskende at Høyland kirke ikke opplevde en større økning i medlemskap i årene etter vekkelsen. Det er nok flere grunner til dette (i tillegg til at noen av deltakerne i vekkelsen var tilreisende fra andre steder).

Den første, og mest naturlige, grunnen er, at kirkelandskapet i Sandnes opplevde stor omstrukturering bl.a. pga. tilflytting i årene etter vekkelsen. I 1965 ble småkommunen Sandnes slått sammen med den større Høyland kommune, samt Høle og deler av Hetland, og i løpet av de påfølgende årene økte befolkningen i Sandnes med 111%, mot befolkningsøkningen i landet som helhet på 24% i samme tidsrommet.¹¹⁹ Dette førte til at Sandnes/Høyland ble oppdelt i nye bydeler, slik at mange av de som opplevde vekkelsen ble medlemmer i nye menigheter, samtidig med at mange av de nye tilflyttere ikke hadde opplevd vekkelsen.

En informant forteller:

---

118 *Stavanger Aftenblad* 18. september 1957, s.2. Journalistens åpenbar forståelse for og sympati med vekkelsens premisser viser en redaksjonell holding hos *Stavanger Aftenblad* om at disse premissene var blitt et allment begrep i området.

119 Sandnes befolkning økte fra 27317 (1965) til 57618 (2005); Norges befolkning fra 3,709 millioner (1965) til 4,606 millioner (2005). Tall fra <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>, hentet 1. april 2019.

M6: Og jeg tror at en, en, en følge av det ehh kan spores i menighetsdannelsene etter hvert. Også i at Gand menighet, det var ikke bare at det ble bygget mye hus der, men det var noen som tok et ansvar den gangen da det sognet ble skilte ut.

Jeg: Ja.

M6: Og, og hmm på tilsvarende måte var det en god gruppe fra Hana som var veldig aktiv i Høyland og så etter hvert prøvde å bygge opp et fellesskap på Hana, på bedehuset.

...

Noe hadde skjedd. Og vi merket det i det øyeblikket at Hana ble en egen enhet og i det øyeblikket, at man så óg eller i fortsettelsen og begynte å bygge ut, tenke menighet på Bogafjell i forhold til å prøve óg å gjøre noe på Figgjo, så skjedde de noe. Men det krympet jo inn i selve Høyland. Den krympet inn.

To andre informanter diskuterer også dette:

K3: Men veldig kjekt når de på Hana holdt på å bygge kirke, men vi hadde det veldig kjekt i Høyland som en, som hele menigheten da. Og me hadde. Det var da vi begynte å reise på de turer óg etter kvart, menighetshelg til Sirdalen og da var de med i fra Hana som hadde veldig god kontakt med de. Så var det et tap egentlig. For Høyland så var det et tap når Hana blir skylt ut.

Jeg: Ja.

K3: For da forsvant det veldig mye folk.

Jeg: Ja.

K3: Nokon var jo på besøk, men det ble jo ikke på samme måte.

Jeg: Det ble ikke det samme nei.

K3: Nei, det ble ikke det. Det, ja. Og Gand det var ehh óg i den tiden. Det ble veldig mye tilflytting til Sandnes i den tiden der, sant. Det kom mye tilflyttere og det hadde aktiv kirkering der og det vet jeg spesielt opp i Gand, som jobber for kirken.

Jeg: Hmm.

M3: Men det óg at det var folk som kom med i den vekkelsen som var med i de forskjellige menighetene rundt om. Det er klart, den var med der og den var med der og.

K3: Ja.

Jeg: Hmm. Var de aktivt med i de forskjellige menighetene?

M3: Ja. Det var de.

K3: Det var de ja.

M3: De kom inn i menighetsrådet og det. Ikke med det samme, men når det gikk litt tid så.

K3: Ja.

Jeg: Hmm.

M3: Vi ble kjente med de og dei ble noko i den menigheten og andre i den.

En annen grunn kan imidlertid skimtes allerede under selve vekkelsen. Vi har sett hvordan vekkelsen forvandlet Høyland fra en stor og tom kirke «som har vært avfolket i de senere år» til en kirke som var så fullt at det ikke var nok gulvplass for folk å knele; fra en anonym utkant til en kirke inntatt av *Vårt Land* og NRK radio. En kan da forvente at vekkelsen vil prege menighetslivet. Et søk etter henvisninger til vekkelsen i menighetsrådsprotokollene og lignende er imidlertid forgjeves. Den nevnes ikke med ett ord; menighetsrådet var opptatt kun av hverdagslige saker slik som vannforsyning til gravplassen. Informant M6, som hadde særlig godt kjennskap til styret i Høyland kirke i senere år, sier: «... det ikke står som mange referater i menighetsprotokoll eller at de var ikke behandlet som saker i menighetsrådet. Det er nok en grunn for at det ikke står noe om det i protokollene ... Sann var det i menighetsrådet». Dette trenger ikke være en kritikk av enkeltindivider i Menighetsrådet – tross alt var soknepresten medlem i Menighetsrådet og han, og antageligvis andre, var tungt involvert i vekkelsesarbeidet – men det gir et inntrykk av at kirken som administrativ institusjon var for opptatt av daglige rutiner til å være på bølgelengde med individene. Den tungroddede institusjonen, som alltid søker statiske løsninger og rutiner er et problem, som blir identifisert av Hirsch som et stort hinder for en varig organisk og aktivt kristen vekst. Hirschs begrep «organiske systemer» – som henviser altså til systemer, ikke til kvaliteter i individer – gjenspeiler dette.

Det hadde vært interessant i denne forbindelse, å lese menighetsbladet fra denne perioden, men det har ikke vært mulig å finne noen eksemplarer.

Informant M6 påpeker at det ikke bare var kirken som hadde problemer med å takle nye tanker. Også et lokalt bedehus, i årene etter vekkelsen, mislikte både speiderbevegelsen og diakonal nytenkning:

vi fikk jo det slengt ut av «Det står skrevet at et hus skal være et bønnehus men dere har gjort det om til en speiderhule» sa de. For å skrive om skriften. Óg óg et diakonalt arbeid som ble satt i gang ble kastet ut fordi at det gikk, det gikk på fotpleie og hårpleie for disse damer, det ble kastet ut for det har ingenting med et bedehus å gjøre. Men det var et diakonalt arbeid som var i ferd med å vokse frem.

Etter hvert som selve misjons- og vekkelsesaktiviteten stoppet opp, begynte privat- så vel som institusjonspraksisen å stabiliseres, og bli mer fast. Vi har ikke plass her til å undersøke grunnene til dette, men noen forskere hevder at institusjonstregghet i kirken forårsaker mindre deltakelse hos medlemmer. For eksempel, Prof. Elaine Graham skriver at Luthers «legacy of a positive and theologically robust understanding of vocation as located in the everyday world as well as the religious life has only sporadically informed the church's understanding of lay ministry, and has frequently been frustrated by clericalism and institutional inertia.»¹²⁰ Kirken, skriver Graham,

has become ossified – ‘frozen’ into a ‘holy huddle’ – such that it has forgotten that it is there to serve the needs of those outside. The church has failed to articulate or build a sufficiently robust theology of the laity because it has been too pre-occupied with its own maintenance and so fails to value any alternative forms of lay ministry that do not take place on its own premises.¹²¹

Men en også skal være klar over, at også individer har en innebygd tendens til å holde fast på det kjente. Informant M7 taler om folk som har gått i samme forsamling helt siden vekkelsen:

---

120 «Luther's Legacy», 324.

121 *Ibid*, 333, med henvisning til T. Ralph Mortens bok *God's Frozen People* (1964)

De vil nok ha noko av den samme, den opplevelse som det óg var, ehh, og de resultatene som det var, de ønsker jo den samme ... og det er godt ment, men der er fokuset, kanskje me tenker det var en god tid, og det var den gode tida jeg vil ønske å oppleve på ny.

Et godt eksempel på en slik prosess i individer finner vi i musikken. Alle de sangene som i 1956 var nye og spennende, og som fanget ungdommenes oppmerksomhet på grunn av en mer variert rytme og takt enn det som vanlig i Landstads salmebok og Nynorsk salmebok, synges fremdeles på kveldsmøtene i Elim og andre lokale bedehus, til fortsatt glede for de samme individene. Informant K1 husker «når vi sang dei sangene der, vel vi synger de i dag og, men det var noe helt annet når vi sang dei, det gikk så inn». I sin tid var sangene, som informant M7 beskriver dem, «kanskje litt lettere å synge, men samtidig innholdet var veldig konkret, på en vekkelles- eller nyfrelst, eller dagligdags innhold». Seksti år senere har folks opplevelse av musikk og salmer endret seg vesentlig. Dette er problematisk fordi disse sangene ikke lengre tjener samme funksjonen, men betraktes gjerne av den yngre generasjon som gammeldags og uinteressante. En fagbok om kirkemusikk diskuterer salmer som kommunikasjonsmiddel:

The well-known command, “sing a new song unto the Lord” invites the question, “why new songs?” Are new songs required in order to be fashionable, to prevent boredom or to ensure constant improvement? ... the point is surely that a song has to be new in order to communicate fully with people in its time ... while the Word is constant, our response to it must reflect who we are now, in our generation.¹²²

Informant M7 gir uttrykk fra et menighetsperspektiv for at et hinder for kirkevekst er at folk ikke er i stand til å opptre som disipler:

kanskje har me i vår generasjon sett lit til storkallere og forkynnere og vekkellespredikanter og aksjoner. Og ikke dyktiggjort oss selv til å vere disippelgjort. Og det var kanskje helt OK der og då, men, Gud kan ennå reise opp sånne forkynnere og sånner spesielle personer, det er ikke dét, så tror jeg kanskje Gud ikke kan sende en vekkelles fordi at me kanskje ikke er forberedt til å kunne ta imot.

---

122 Rishton, 22-24

Konklusjon

Vårt mål ved dette arbeidet var todelt: først å kartlegge og beskrive vekkingen som historisk og kulturell begivenhet, og da å vurdere den i lys av de seks grunnprinsippene presentert i Hirschs *The Forgotten Ways*.

Når det gjelder kartleggingen, har forskningen gitt vesentlig ny kunnskap i forhold til hendelsesforløpet, arbeidet som lå til grunn for dette, og hvordan individer og samfunnet ble påvirket av vekkingen.

Vi har sammenlignet Hirschs prinsipper med vår empiri, og funnet både et stort samsvar med argumentet i Skauges radiopreken og at nesten alle elementer gjenspeiles i hvordan vekkingen utfoldet seg. Det er allikevel noen punkt som ikke direkte samstemmer.

Hirsch hevder at prinsippene han legger frem – og dermed kristen vekst generelt – er avhengige av Den hellige Ånds virke. Skauge, i motsetning, henviser til bønn som motor for vekking. En rekke informanter bruker begrep som klart henviser til Den hellige Ånd («en ånd» eller «i hand som gikk over bygda») uten å bruke selve navnet. Vi har foreslått her, at alle taler om en guddommelig, åndelig kraft, som er viktigere enn menneskelig kunnskap, men at kulturelle, språklige og historiske faktorer forkludrer begrepsbruken. Både Hirsch og Skauge kunne med fordel ha presisert begge, som separate og nødvendige faktorer.

Vi har også stilt spørsmål til om APEST-kategoriene dekker alle behov for kirkevekst. Her viser vi til at også andre faktorer var svært viktige i vekkingen, slik som sang og musikk.

Dette svekker på ingen måte viktigheten av APEST-funksjonene, men taler for at Hirsch begrenser seg for mye, når han tar høyde bare for disse funksjonene.

Andre faktorer kan også ha spilt inn i vekkingen, som Hirsch ikke nevner. Blant disse er enheten blant kristne, noe som er både bibelsk (jfr. Joh. 17, 9-19) og meget synlig i empiriene.

Hirschs prinsipper presenteres som en motsetning til en statisk kirkeinstitusjon som inviterer inn til teologisk undervisning levert av en lærer (prest), samt etablerte liturgiske ritualer som i utgangspunkt ikke resonnerer med kirkefremmede. En rapport skrevet i regi av Church of England på 1980-tallet beskriver «a tendency to define laity as ‘non-ordained’ and to conceive lay ministry as derivative of or ancillary to the ordained functions of managing the church, rather than engaging with the secular task of transforming the world».¹²³ Det hevdes at en slik institusjon uunngåelig vil prioritere å hindre endringsprosesser, noe som også hindrer vekst. Institusjonsteori stiller imidlertid spørsmål til om noen institusjon makter å fortsette nybrottsarbeid i det lange løp, men at institusjoner pga. «institusjonstregghet» alltid vil vise tendenser til å trekke tilbake til statiske systemer og løsninger. I dette arbeidet ser vi kun på Skaugevekkelsen, og tar ikke stilling til slike bredere spørsmål. Vi observerer imidlertid, at mens enkeltmennesker i Høyland kirke arbeidet ivrig for vekkingen, virker det som om kirkens «system» (representert bl.a. ved Menighetsrådet) ikke var engasjert i vekkingen, og ble ikke endret av den. Dette kan være en av grunnene til at Høyland Menighet ikke opplevde langsiktig vekst på grunn av vekkingen, men dette er noe som vil kreve videre forskning for å fastslå mer konkret.

---

123 Oppsummert av Graham, «Luther's Legacy», 337

At det ikke bare var Høyland Menighet som viser slike tendenser, ser vi bl.a. i lengselen blant de som opplevde vekkelsen. De utfører en reprise av vekkelsen, med samme type møter, med de samme sangene, som hadde betydning for dem for seksti år siden.

Hovedkonklusjonene er, først at vekkelsen har hatt en stor og varig effekt i livene til svært mange individer, som i sin tur har gjort viktige tjenester i kirker og organisasjoner i Sandnes og andre steder de hørte til, eller dit de har flyttet til siden den gang. For det andre, at institusjonene etter hvert ikke har maktet å fortsette nybrottsarbeidet, men viser tendenser til å trekke tilbake til statiske systemer og løsninger. I forhold til prinsippene som Hirsch legger ut i *The Forgotten Ways*, er det et slående samsvar både med Skauges forkynnelse og praksis, med hvordan vekkelsen ble organisert, med hvordan folk opplevde vekkelsen, og med ulempene forbundet med statiske systemer.

Noen spørsmål som vi bevisst ikke har tatt stilling til her, og som kan tas opp i fremtidig forskning, inkluderer i hvilken grad institusjonstregghet i kirken forårsaker mindre deltakelse hos medlemmer og hva som kan gjøres med dette, hvordan det norske kirkelandskapet beskriver og omtaler Den hellige Ånd, og i hvilken grad vekkelse og kirkevekst i et bredere perspektiv er avhengig av Hirschs prinsippene eller gjenspeiler Hirschs analyse eller argumentasjon.

Bibliografi

Apeland, Sigbjørn, «Frå ekspertvelde til lokalt ordskifte?», *Gudstjeneste à la carte: liturgireformen i Den norske kirke*, red. Anne Haugland Balsnes et.al. ([Oslo]: Verbum, 2015), 67-79

Alfsvåg, Knut, «Folkekirken og den konstantinske arven», *Folkekirke nå*, red. Stephanie Dietrich et al. ([Oslo]: Verbum, 2015), 187-196

Birkedal, Erling, Harald Hegstad, Turid Skorpe Lannem (red.), *Menighetsutvikling i folkekirken: erfaringer og muligheter* (Oslo: IKO, 2012)

Bosch, David J., *Transforming mission: paradigm shifts in theology of mission* (New York, Orbis, 1991) -(American Society of Missiology Series; 16)

Botvar, Pål Ketil og Ulla Schmidt (red.), *Religion i dagens Norge: mellom sekularisering og sakralisering* (Oslo: Universitetsforlaget, 2010)

Breen, Mike og Steve Cockram, *Å bygge en disippelkultur* (Skjetten: Hermon, 2010)

Cray, Graham, «Focusing church life on a theology of mission», *The future of the parish system: shaping the Church of England for the twenty-first century* ed. Steven Croft (London: Church House Publishing, 2006), 61-74

Gibbs, Eddie, *I believe in church growth* (London: Hodder and Stoughton / Nottingham: St John's Extension Studies, 1990)

Graham, Elaine, «Luther's Legacy: Rethinking the Theology of Lay Discipleship 500 Years after the Reformation», *Ecclesiology* 2017 (xiii/3), 324-348

[Helgeland, Liv og Sigrunn Orstad], *Sandnes Indremisjon gjennom 100 år: 1900-2000* (Sandnes: Sandnes Indremisjon, 2000)

Hirsch, Alan, *The forgotten ways: Reactivating apostolic movements*. Second edition (Grand Rapids, Michigan: Brazos, 2016)

Hirsch, Alan, *5Q: reactivating the original intelligence and capacity of the Body of Christ* (100 Movements, 2017)

Høyland kyrkje 150 år: 1841-1991 red. Kristin Norseth m.fl. (Sandnes: Høyland menighet, 1991)

Karle, Isolde, «Reforming majority churches: possibilities and dilemmas», i *Church reform and leadership of change*, red. Harald Askeland og Ulla Schmidt -(Church of Sweden Research Series; 12) (Eugene, Oregon: Pickwick, 2015), 1-17

Norsk Salmebok ([Oslo]: Verbum, 1985)

Norsk Salmebok 2013: For kirke og hjem (Stavanger: Eide, 2013)

Nynorsk salmebok: for kyrkja og heim og skule, 5. opplaget (Oslo: Det norske samlaget, 1953)

Rishton, Tim, *Joyful noise?: the why, what and how of music in church* (Skipton: Holy Trinity, 2006)

Scotland, Nigel, «Towards a biblical understanding and assessment of revival», *Evangelical Quarterly* xxcv nr. 2, (april 2013)

Skauge, Johannes, «Jesu vei til folkene: Radiopreken i Høyland kirke 6. januar 1957», *Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap* 1957-1, 1-7. Hentet 1. april 2019 fra <https://www.egede.no/tidsskriftsarkiv/jesu-vei-til-folkene-radiopreken-i-h%c3%b8yland-kirke-6januar-1957>

Skauge, Johannes, *Kjenner du ditt ansvar?* (Stavanger: Dreyers Grafiske Anstalt, 1943)

Skauge, Johannes, «Misjonæren i dagens situasjon», *Norsk tidsskrift for misjonsvitenskap* 1954-4, 215-227. Hentet 1. april 2019 fra <https://www.egede.no/sites/default/files/dokumenter/pdf/NTM-1954-4%20Skauge.pdf>

Dokumentkilder

Referat fra Høyland kirkes menighetsråd. Høyland Menighetshus.

Kommunikantprotokoll, Høyland kirke, 1827-1972. Høyland Menighetshus.

Vedlegg til kirkebøkene, Høyland kirke, 1744-1964. Høyland Menighetshus.

Dagsregister for Høyland kirke. Høyland Menighetshus.

Bispevisitas i Høyland 1957. Papirer i Bispedømmearkivet, Arkivenes hus, 4021 Stavanger